

MPRA

Munich Personal RePEc Archive

A retrospective study on Romania's external trade in the past 100 years

Zaman, Gheorghe and Georgescu, George

October 2018

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/89707/>
MPRA Paper No. 89707, posted 27 Oct 2018 05:34 UTC

A retrospective study on Romania's external trade in the past 100 years

Gheorghe Zaman

George Georgescu

Abstract. Throughout the last century, Romania's economy has suffered major adverse costs, especially caused by external factors, with an adverse impact both on the volume of foreign trade and its commodity structure and geographical orientation. The study focuses on the evolution of Romania's foreign trade over the past 100 years trying to highlight the main features and trends in the different stages of the Romanian economy development, covering the periods 1918-1947, 1948-1989 and 1990-2017, marked by the the interwar economy particularities, the socialist political and economic regime, and the Romania's transition to the market economy, in the context of pre-accession and integration in the European Union. The presentation of the main coordinates of Romania's trade policies precedes the foreign trade quantitative and qualitative analysis for each of the above mentioned periods.

Key words: foreign trade; trade deficit; transition; EU integration; FDI; Romania

JEL Classification: B22; F10; F15; N14; N74; O52; P33

Studiu retrospectiv privind comerțul exterior al României în ultimii 100 de ani

Gheorghe Zaman

George Georgescu

Premisele studiului

Realizarea Marii Uniri la 1 decembrie 1918 a însemnat, odată cu crearea premiselor pentru constituirea și consolidarea statului modern unitar al românilor, extinderea cantitativă și calitativă a relațiilor comerciale externe, bazate pe un potențial de resurse cu mult mai important, comparativ cu perioadele anterioare.

Studiul evoluției comerțului exterior al României în ultimii 100 de ani, încearcă să evidențieze principalele caracteristici și tendințe ale schimburilor economice externe, în diferitele etape ale dezvoltării economiei românești, vizând perioadele 1918-1947, 1948-1989 și 1990-2017, marcate de amprente particulare ale economiei de piață interbelică, ale regimului relațiilor politice și economice de tip socialist, ale tranziției României de la sistemul de economie centralizată la mecanismele de piață concurențială instituționalizată, în contextul general al preaderării și integrării în Uniunea Europeană, începând cu anul 2007.

Prezentarea principalelor coordonate ale politicilor comerciale ale României, precum și a contribuției acestora la dezvoltarea comerțului exterior, preced analiza de fond, cantitativă și calitativă, a evoluției volumului și structurii schimburilor comerciale ale țării.

În cadrul studiului nostru pentru fiecare din perioadele istorice distincte, menționate anterior, analizele sunt structurate pe două paliere: punerea în evidență a unor repere ale politicilor comerciale promovate în cele trei perioade; evoluția exporturilor și importurilor, având ca rezultată soldul balanței comerciale a României, pe grupe de produse și țări partenere.

I. Comerțul exterior al României, în perioada interbelică

1. Repere ale politicii comerciale

Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 a însemnat pentru economia românească, nu numai reîntregirea teritorială, dar și crearea premiselor pentru punerea în valoare a potențialului economico-social al provinciilor reunite într-un stat unitar, în vederea înscrierii sale pe traiectoriile modernizării postbelice.

În perioada 1919-1938, politica relațiilor economice internaționale ale României s-a aflat sub directă influență a mai multor factori interdependenți, atât de natură internă, cât și externă.

Unificarea teritorial-administrativă și monetară a țării a implicat transpunerea în practică a noului cadru instituțional-legal, într-un complex național economic, social și cultural, integrat în plan intern, racordat și recunoscut în noul context geopolitic al Europei postbelice.

Necesitatea refacerii economiei românești era impusă de consecințele dezastruoase ale războiului¹ și de reorganizarea tuturor ramurilor de activitate, prin susținerea redresării, modernizării și dezvoltării industriei.

Deși agricultura reprezenta principala ramură a economiei naționale, în perioada 1919-1921, România a fost importator net de produse agroalimentare, inclusiv grâu, pentru a asigura hrana populației. Cea mai mare parte a întreprinderilor industriale era distrusă, iar productivitatea muncii înregistra niveluri scăzute, din cauza volumului redus al capitalului și forței de muncă slab calificate.

Nivelul de dezvoltare economică a României era relativ scăzut, iar statutul participării la diviziunea internațională a muncii, se reducea la cel de furnizor de materii prime (îndeosebi produse agricole, țitei și produse petroliere, lemn) de piață de desfacere pentru produsele manufacturate din țările dezvoltate industrial.

---

¹ Conform Acordului de la Spa (Belgia) prin care s-au stabilit reparațiile pe care Germania le datora puterilor care au ieșit învingătoare din Primul Război Mondial, României i-a revenit o cotă de numai 1% din valoarea totală a reparațiilor germane (269 mld. mărci, plătită în 42 de ani) și respectiv de 10,55% din cele datorate de Ungaria, Austria și Bulgaria. Țările semnatare ale Acordului (Anglia, Franța, Belgia, Italia, Japonia și Portugalia) au hotărât ca cea mai mare parte a reparațiilor de război să revină Angliei (22%), Franței (52%), Italiei (10%), Belgiei (8,9%), Japoniei (0,75%) și Portugaliei (0,75%), restul de 5,6% primind țările nesignatare ale acordului, între care și România. Ulterior, procentul de 1% repartizat României a fost mărit la 1,1% (adică 1,875 mld. lei aur) la care se mai adăuga o sumă de 3 mil. lei pentru bancnotele puse în circulație de ocupații germani pe teritoriul României în perioada 1916-1918, precum și pentru bunurile sechestrate de Banca Reich-ului. Prin planurile Dawes (1924) și Young (1929), datoria de război a Germaniei a fost redusă ulterior la 132 miliarde mărci, respectiv la 38 miliarde mărci. Valoarea tezaurului României de la Moscova, confiscat de către URSS, deși fusese garantat de aliați, reprezenta mai mult de 1 miliard lei aur. Tratatul de la St. Germain și Trianon, au impus României, pentru teritoriile care au întregit România prin actul Marii Uniri, plata unei sume de 230 milioane de franci aur, la care s-au adăugat alte sume vizând recunoașterea unirii Basarabiei cu România și bunurile austro-ungare care rămăseseră pe teritoriul României Mari. Potrivit specialiștilor, România nu a recuperat din pierderile suferite în Primul Război Mondial decât o proporție de 10-15%, Austria și Ungaria fiind păsuite, la plata reparațiilor de război, până în anul 1943, iar Turcia fiind exonerată total de plata oricărei despăgubiri, prin prevederile tratatului de la Lausanne din 1926 (Gusti D., 1944; Axenciuc V., 2000; Berindei D., 2008; Poștarencu D., 1998).

Dependența economică și, implicit, politică de capitalul străin și marea finanță internațională, reprezenta un element de care politica comercială a țării era nevoită să țină seama și, în anumite perioade, să se subordoneze, în cea mai mare măsură, intereselor sale.

Prin poziția sa geopolitică, precum și datorită înzestrării cu resurse naturale și umane, România a constituit dintotdeauna o zonă de interes pentru marile puteri economice și politice ale lumii, care își disputau sferile de interese, îndeosebi cele cu dimensiuni economico-financiare relevante și atractive.

Bazate pe platforma liberală având la bază teza „Prin noi înșine”, în primii ani după constituirea României Mari, relațiile economice internaționale au fost reorganizate conform noilor realități geopolitice europene și mondiale. Dezvoltarea schimburilor comerciale a fost favorizată de ratificarea Protocolului de la Geneva (septembrie 1923) privind clauzele de arbitraj comercial internațional și a Convenției de la Geneva (decembrie 1923) privind regimul internațional al căilor ferate, inclusiv transportul pe Dunăre.

În perioada 1925-1929, după încheierea perioadei de refacere postbelică, a fost demarat procesul de creștere economică, prin implementarea unor reforme semnificative, care au inclus sectorul agrar, cel minier, însoțite de alte măsuri de natură teritorial-administrativă, menite să consolideze caracterul unitar al țării. În anii 1929-1933, politica economică și comercială a fost puternic marcată de efectele dezastruoase ale crizei mondiale din perioada respectivă, prin care s-a încercat contracararea sau diminuarea magnitudinii acestora asupra economiei naționale.

Acest impact advers s-a prelungit și în perioada 1934-1938, când politica comercială a vizat orientarea schimburilor economice externe în direcția manifestării, în anumite limite, a unei autonomii și libertăți de acțiune pe plan

extern, România încercând să-și mențină relațiile tradiționale cu Franța și Anglia, în pofida insistențelor cu care Germania acționa în direcția subordonării țării intereselor politicii sale expansioniste, de pregătire pentru război.

Ca principal instrument al politicii comerciale, Tariful Vamal al României, revizuit în 1921 și în 1924, prevedea, la import, un nivel minim al taxelor vamale, de 5-10%, aplicabil tuturor țărilor care beneficiau, în mod reciproc, de clauza națiunii celei mai favorizate, pentru celelalte țări aceste taxe fiind de 3 până la 5 ori mai ridicate.

Această reglementare de protecție comercială a influențat nivelul importului, asigurând industriei naționale un anumit grad de dezvoltare, considerat totuși insuficient de mulți industriași din România, comparativ cu un regim vamal, mai restrictiv, aplicat în Cehoslovacia, Polonia și Ungaria.

În anul 1927, s-a produs o revizuire a Tarifului vamal („Tariful Manoilescu”²), prin care s-a majorat nivelul general al taxelor vamale, având în vedere și deprecierea monedei naționale, crescând numărul de articole din nomenclatorul vamal de import, în special cu produse textile și siderurgice (Stoica C. și Marinoiu A., p. 47).

Anul 1929 a fost marcat de adoptarea unui nou Tarif vamal la import, cu un caracter protecționist mai pronunțat de apărare, în special, a agriculturii și industriei alimentare („Tariful Madgearu”³) care cuprindea două categorii de taxe: generale,

---

² În lucrarea sa fundamentală (*Théorie du protectionnisme et de l'échange international*, Ed. Giard, Paris, 1929), Mihail Manoilescu menționează, în acest sens, că teoria protecționismului a fost gândită, nu din dorința scrierii vreunui program, ci în cadrul frământărilor sale de a da o fundamentare cât mai solidă noului tarif vamal pe care îl elabora în cadrul Ministerului Finanțelor, prin constituirea unui sistem teoretic al acestuia, indiferent de concluziile practice care ar decurge de aici.

³ Prin aplicarea tarifului vamal „Madgearu”, se aveau în vedere protecția producției agricole, apărarea intereselor consumatorilor, coordonarea intereselor industriei cu ale agriculturii (Madgearu V., 1995, p.166).

reductibile prin acordurile internaționale, și respectiv minimale, ireductibile, aferente mărfurilor care se produceau în țară; tariful prevedea, ca măsură de salvagardare a industriei autohtone, posibilitatea majorării, cu titlu excepțional și temporar, a taxelor vamale minimale la importurile ale căror prețuri se situau sub cele interne (Fota C., p. 14).

Pe lângă politica protecționistă, prin impunerea unor niveluri ridicate ale taxelor vamale la importurile de produse industriale prelucrate, prin Legea privind încurajarea industriei naționale din anul 1912, în vigoare până în anul 1947, se prevedeau, între altele, scutiri de taxe vamale la mașinile și utilajele importate, precum și înlesniri vamale pentru fabricile ce foloseau materii prime de import, care nu existau sau care nu se produceau în țară (Axenciuc V., 2012, p. 120).

În privința exporturilor de cereale, sub presiunea conjuncturii internaționale a prețurilor agricole care începuseră să scadă, declanșarea crizei din 1929 determinând o prăbușire a acestora la mai puțin de jumătate, începând din anul 1927, cu intenția de a veni în sprijinul exportatorilor, statul român a redus gradual taxele vamale la exporturile de cereale, care se aplicau din 1921, până la abolirea acestora la mijlocul anului 1931, an în care, mai mult, au fost introduse prime de export la cereale, avându-se în vedere și diminuarea stocurilor interne acumulate (Axenciuc V., 2012, p. 123). În perioada 1931-1939, statul a instituit o politică mai strictă de control al operațiunilor de comerț exterior, precum și de promovare și susținere a exporturilor, care a avut însă rezultate puțin satisfăcătoare față de cele așteptate. În contextul deficitului acut de valută, determinat de necesitățile plăților externe, aferente datoriei publice, au fost introduse prime de export, la cereale (din anul 1931) și respectiv prime de export, diferențiate pe țări și categorii de mărfuri (din anul 1932), subvenționate din fondul constituit prin perceperea taxelor pentru autorizațiile de import.

O altă măsură de politică comercială, întreprinsă în această perioadă, vizând stimularea exporturilor, a fost introdusă prin Legea vamală, din anul 1933, care permitea admisia temporară a materiilor prime de import, prelucrate în țară și ulterior exportate (similară sistemului *draw-back*). În anul 1934, s-a creat un fond pentru subvenționarea exportului, acordându-se o primă de 6% la exporturile de cereale, lemn și benzină, iar în anul 1935 s-a instituit un sistem de prime valutare, care permitea exportatorilor să rețină o cotă din devizele încasate (Fota C., p. 16).

În materie de instrumente financiar-bancare, un rol important în susținerea exporturilor de cereale l-a avut Banca pentru industrializarea și valorificarea produselor agricole, înființată în anul 1938, cu o participare de 50% a statului la capitalul acesteia (BNR, 2004, p. 32).

Tratatul economic româno-german, semnat în luna martie a anului 1939, a marcat intrarea României, inclusiv a schimburilor comerciale internaționale, sub control german. Subordonarea economiei românești intereselor strategice ale Germaniei naziste, care se pregătea de război, a fost concretizată prin prevederi ce stipulau exploatarea forțată a resurselor României (în special țiței și produse petroliere, lemn, cereale și alte produse agricole, resurse minerale - cupru, bauxită, crom, magneziu) corespunzător necesităților economiei germane. Una din prevederile tratatului impunea ca exporturile de țiței și produse petroliere ale României să fie compensate de importurile de armament și tehnică de război din Germania.

Acest tratat a fost completat în anul 1940 cu acorduri speciale privind petrolul și cerealele, iar în anul 1941, cu un alt acord privind aprovizionarea trupelor germane; aceste acorduri erau însoțite de protocoale confidențiale, încheiate de comisiile guvernamentale româno-germane (Thorner K., 2013). Astfel, dacă la începutul perioadei interbelice, România a suportat impactul nefavorabil,

major, din punct de vedere financiar și comercial, al recuperării doar într-o mică măsură a pagubelor suferite în urma primului Război Mondial, către finele acestei perioade, țara s-a aflat sub presiunea efectelor acordului total dezavantajos cu Germania, precum și ale Dictatului de la Viena.

Punerea în aplicare a Tratatului economic cu Germania, în perioada 1939-1944, a fost condiționată de completarea legislației care să permită expansiunea capitalului german, fiind constituite zeci de companii româno-germane, care controlau sectoarele strategice ale economiei României (petrol, resurse minerale și forestiere, produse agricole), inclusiv comerțul exterior cu produsele respective, precum și transportul acestora. Ca urmare, pe ansamblul perioadei 1940-1944, peste 60% din comerțul exterior al României a fost concentrat pe relația Germania. Dacă România, în ciuda multiplelor dezavantaje economice și comerciale, a fost contrânsă să respecte obligațiile asumate prin Tratat și celelalte acorduri, în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, Germania este cea care a profitat din plin de pe urma acestuia⁴.

Regimul juridic al comerțului exterior în perioada interbelică s-a aflat sub presiunea constantă a situației valutare a României, determinate de necesitatea apărării monedei naționale și/sau de scadențele de plăți aferente datoriei externe, în perioadele critice din acest punct de vedere, statul intervenind prin acte legislative sau prin politici comerciale netarifare.

---

⁴ Principalul instrument financiar utilizat în acest scop a fost sistemul de plăți în clearing, având Casa de Compensatie în Germania, care presupunea corecții, în cazul unui schimb comercial neechilibrat, deci neechivalent valoric. În realitate, exporturile României au fost în mod constant mai mari decât importurile, la finele războiului, Germania rămânând cu multiple creanțe neonorate față de România. Conform bilanțului BNR din anul 1944, în contul de devize clearing figura o sumă de 56,9 miliarde lei (Axenciuc V., 2000, p. 57).

Astfel, după Marea Unire din 1918, una din primele măsuri luate de România, care viza atenuarea devalorizării monedei naționale, combaterea speculării cursurilor valutare, precum și controlul plăților în devize cu străinătatea, cu impact asupra schimburilor comerciale externe, a fost „Legea pentru mărginirea celor în drept a face operațiuni de devize”, din februarie 1923, prin care au fost introduse condiții stricte care să asigure că negocierea schimburilor valutare se face exclusiv pentru acoperirea nevoilor reale ale comerțului exterior (Pațac F., p.47).

Ca urmare a efectelor crizei economice izbucnite în 1929, în luna mai 1932, an în care dificultățile financiare ale țării au atins un punct critic, determinând, în anul următor, sistarea plăților valutare aferente datoriei externe (Stoenescu, 2014, p. 247), s-a constituit „Monopolul comerțului cu devize”, aplicarea acestei legi revenind Băncii Naționale. Întrucât rezultatele nu au fost cele așteptate, guvernul a elaborat o nouă „Lege pentru comerțul de devize”, promulgată la finele lunii septembrie 1932, iar în noiembrie 1932, Consiliul de Miniștri a introdus restricții la import, prin contingentarea a circa 130 de articole vamale, extinsă în iulie 1933 la circa 500 de articole, reprezentând peste 80% din importurile României (Pațac F., p. 47). Tot în scopul limitării importurilor, au fost introduse taxe de contingentare pentru mărfurile concurențiale importate și s-au majorat taxele pentru autorizațiile de import (Fota C., p. 15).

În ansamblu, politica comercială a României, din perioada interbelică, a urmărit protejarea capitalului și economiei autohtone, în special pentru susținerea dezvoltării industriei, prin stabilirea unui regim vamal de tip protecționist, bazat pe taxe vamale ridicate la importul de produse prelucrate, precum și a agriculturii naționale, în special a producției de cereale, măsurile tarifare fiind deseori însoțite și de politici comerciale netarifare sau de subvenționare directă și indirectă a exporturilor.

2. Comerțul exterior interbelic și schimbări în structura exporturilor și importurilor României

Având în vedere că seriile statistice disponibile, privind evoluția comerțului exterior al României din perioada interbelică sunt exprimate în moneda națională (prețuri curente) și că această perioadă a fost marcată de rate semnificative ale inflației, respectiv deflației în anii crizei din 1929-1933, pentru asigurarea unui grad adecvat de comparabilitate a datelor și respectiv de relevanță a concluziilor analizei, valoarea exporturilor și importurilor, pentru perioada 1920-1940, este exprimată în prețurile anului 1929.

Pe ansamblul perioadei 1920-1940, valoarea cumulată a exporturilor s-a cifrat la 440,3 mld. lei, iar cea a importurilor la 400 mld. lei, realizându-se un excedent comercial total de peste 40 mld. lei (tabelul 1). În structura pe subperioade de câte 7 ani, se remarcă faptul că, atât la exporturi, cât și la importuri, cea mai mare parte (circa 40%) s-a realizat în anii 1927-1933, iar în privința excedentelor comerciale, că acestea s-au înregistrat doar în subperioadele 1927-1933 și respectiv 1934-1940.

Tabel 1 Valoarea exporturilor și importurilor României, în perioada 1920-1940

-mld. lei prețuri 1929-

	Total Perioada 1920-1940	1920-1926	1927-1933	1934-1940
Exporturi	440,3	137,5	176,3	126,5
Pondere (%)	100,0	31,2	40,1	28,7
Importuri	400,0	147,6	158,3	94,01
Pondere (%)	100,0	36,9	39,6	23,5
Exporturi- Importuri	+40,3	-10,1	+18,0	+32,5

Sursa: Calcule proprii, pe baza datelor din Anuarele Statistice ale României din perioada 1920-1940.

Orientarea geografică a relațiilor comerciale ale României a suferit schimbări majore, în perioada interbelică. Dacă în anul 1919, principalul partener de export era Cehoslovacia (21,3% din totalul exporturilor), iar în privința importurilor, circa $\frac{3}{4}$ proveneau din Italia, SUA, Anglia, Franța și Grecia, în anul 1938, Germania devenise principalul partener comercial, absorbind circa 30% din exporturi și furnizând aproape 40% din importuri, poziție pe care și-a întărit-o considerabil, în condițiile semnării Tratatului economic româno-german din 1939.

Deși în cei mai mulți ani din perioada interbelică, România a realizat excedente comerciale, din cauza diferențelor structurale în privința exporturilor, dominate de produse primare (în principal, cereale și produse petroliere) cu valoare adăgată scăzută, respectiv a importurilor, în cea mai mare parte, produse industriale prelucrate, raportul între prețul mediu pe tonă la import și respectiv cel la export a fost total nefavorabil țării⁵.

În întreaga perioadă 1920-1930, prețurile pe tona importată au fost de 5,2-9,7 ori mai mari decât cele pe tona exportată, iar în perioada apogeului crizei economice (anii 1931-1934), chiar de 12-16 ori mai mare (tabelul 2).

În relațiile comerciale cu unele țări dezvoltate, se înregistra un raport și mai nefavorabil. Spre exemplu, în anul 1937, față de o medie de 8,73 a raportului de preț între o tonă la import și respectiv la export, la nivelul schimburilor comerciale externe ale României, pe relațiile Franța și Italia raportul era de circa 16, pe relațiile Anglia și Austria de circa 12, iar pe relația Elveția se înregistra o cifră record de 35.

Chiar și comparativ cu unele țări din Estul Europei acest raport a fost nefavorabil României; în 1937, în relațiile cu Ungaria, prețul pe tonă la import era

---

⁵ Acest raport este un indicator de analiză a așa-numitelor „condiții ale comerțului”, sau a raportului de schimb (*terms of trade*), relevând eficiența comerțului exterior al unei țări și capacitatea sa de a exporta/importa produse cu valoare adăgată mai mică sau mai mare, respectiv materii prime versus produse manufacturate.

de 10 ori mai mare decât cel pe tonă la export, cu Polonia de 7 ori, cu Grecia de peste 4 ori și cu Bulgaria de peste 2 ori⁶.

Tabel 2 Raportul între prețul pe tonă la import și prețul pe tonă la export în perioada 1920-1940

Anii	Preț / tonă la Export (lei)	Preț / tonă la Import (lei)	Raport preț pe tonă Import / Export
1920	2350,1	22924,9	9,75
1921	3045,6	19734,2	6,48
1922	3449,5	21117,1	6,12
1923	5018,5	27915,0	5,56
1924	5867,7	31806,8	5,42
1925	6245,2	33239,0	5,32
1926	6254,7	40235,5	6,43
1927	5194,3	33581,2	6,47
1928	4591,9	33208,1	7,23
1929	4099,3	26885,9	6,56
1930	3095,3	28618,0	9,25
1931	2209,3	28114,8	12,73
1932	1846,3	26693,0	14,46
1933	1614,4	25145,2	15,58
1934	1542,3	20772,5	13,47
1935	1806,4	20341,6	11,26
1936	2057,4	20045,7	9,74
1937	3275,6	28593,6	8,73
1938	2906,2	22870,8	7,87
1939	3544,3	30973,3	8,74
1940	6843,6	52507,5	7,67

Sursa: calcule pe baza datelor SEEMHN Database - Table RO6 A, respectiv Stoenescu G. V. (2014)

⁶ Calcule pe baza datelor din *Realitățile economice naționale. Comerțul exterior al României 1928-1937*, vol. I, partea a II-a, București, 1939; Anuarul statistic 1940; Buletinul statistic al României 1939-1940, Monitorul central de statistică.

În perioada 1920-1940, deși structura exporturilor României a înregistrat schimbări semnificative, reflectând unele progrese ale economiei și ale dezvoltării industriei, în special a celei extractive și de exploatare a lemnului, acestea nu au condus la îmbunătățirea performanțelor comerciale, exporturile rămânând dominate de produse agricole, materii prime și semifabricate industriale.

Dacă în subperioada 1920-1926, principalul capitol de export îl reprezentau produsele agricole, care dețineau o pondere de peste 60% în total, începând din anii 1927-1933, mai mult de jumătate din exporturi erau constituite de produsele industriale, cu un grad scăzut de prelucrare (în principal, petrol și produse lemnoase), în perioada 1934-1940, acestea deținând o pondere de 62% (tabelul 3).

Tabel 3 Structura exporturilor României în perioada 1920-1940

-%-

Anii	Total exporturi	din care:	
		produse agricole	produse industriale
Media 1920-1926	100,0	61,7	38,3
Media 1927-1933	100,0	47,5	52,5
Media 1934-1940	100,0	38,1	61,9
1934	100,0	31,2	68,8
1935	100,0	34,5	65,5
1936	100,0	44,9	55,1
1937	100,0	44,2	55,8
1938	100,0	39,9	60,1
1939	100,0	43,7	56,3
1940	100,0	28,2	71,8

Sursa: Calcule proprii, pe baza datelor din Anuarele Statistice ale României din perioada 1920-1940.

Aprofundând analiza structurală a exporturilor (tabelul 4), se observă că, în perioada 1920-1939, cerealele (inclusiv semințele) și petrolul dețineau împreună o pondere majoritară, cuprinsă între 60% și 85%, cu mențiunea că, după anul 1930,

se produce o scădere a ponderii cerealelor, în paralel cu o creștere a celei aferente exporturilor de petrol și produse petroliere, evidențiind majorarea cererii pentru această materie primă, îndeosebi în preajma declanșării celui de al Doilea Război Mondial.

Tabel 4 Evoluția structurii exporturilor românești de cereale, produse petroliere și alte produse în perioada 1920-1939

-%-

Anii	Total cereale și produse petroliere	din care:		Alte produse
		cereale	produse petroliere	
1920	86,3	67,2	19,1	13,7
1921	76,0	50,5	25,5	24,0
1922	56,7	38,2	18,5	43,3
1923	54,7	41,6	13,1	45,3
1924	55,2	43,3	11,9	44,8
1925	45,2	25,4	19,8	54,8
1926	61,5	36,8	24,7	38,5
1927	71,5	51,8	19,7	28,5
1928	60,0	29,9	30,1	40,0
1929	66,1	32,9	33,2	33,9
1930	73,1	36,5	36,6	26,9
1931	72,2	41,4	30,8	27,8
1932	86,3	37,2	43,1	19,7
1933	82,2	26,9	55,3	17,8
1934	74,8	22,0	52,8	25,2
1935	76,2	24,5	51,7	23,8
1936	76,4	35,1	41,3	23,6
1937	76,9	36,4	40,5	23,1
1938	73,0	29,5	43,5	27,0
1939	73,8	31,9	41,9	26,2

Sursa: calcule proprii, pe baza datelor din Axenciuc V., 2000, p. 608; Murgescu B., 2016, p. 245.

În timp ce cantitățile de petrol exportat, în milioane tone, creșteau (tabelul 5), indicele de preț la această materie primă a scăzut, începând cu anul 1930, ceea

ce, pentru România, a însemnat importante pierderi. În perioada 1923-1926, când prețurile la petrol erau ridicate, România nu realiza cantități importante ale producției, care să mărească oferta la export. După pierderile de producție, provocate de distrugerile primului război mondial, redresarea sectorului petrolier a fost lentă din cauza lipsei de capital.

Tabel 5 Valoarea exporturilor de petrol ale României, indicele prețurilor și balanța comercială, în anii 1929-1936

Anii	Cantitate petrol exportată (mil. tone)	Indicele prețului la exportul de petrol (1929=100)	Valoarea exportului de petrol (mld. lei, prețuri 1929)	Valoarea exporturilor (mld. lei, prețuri 1929)	Balanța comercială (mil. lei, prețuri 1929)	Anuitatea datoriei publice (mil. lei, prețuri 1929)
1929	2,85	100,0	9,590	28,960	-668	6403
1930	3,87	80,5	10,408	28,522	+5477	6851
1931	4,67	40,4	6,901	22,196	+6442	6447
1932	5,17	41,3	7,178	16,721	+4710	6863
1933	5,88	39,8	7,879	14,170	+2428	4540
1934	6,55	32,5	7,213	13,655	+747	2248
1935	6,61	38,5	8,459	16,756	+5908	2959
1936	6,88	38,2	8,960	21,703	+9065	3509

Sursa: pe baza datelor din Calcan Gh., 1997; Georgescu-Roegen N., 1979, p. 63; Axenciuc V., 2000, pp. 361, 705.

În perioada 1929-1936, doctrina „cu porțile deschise” promovată de național-tărănești, aflați la putere, a susținut producția de petrol, care a înregistrat o creștere în România, tocmai în perioada crizei și a scăderii prețurilor internaționale. În pofida unor măsuri legislative de stopare a creșterii producției de țiței, propusă de ”Steaua Română” și ”Româno-Americană”, la inițiativa guvernului, sub presiunea micilor producători, producția a crescut, cu scopul menținerii veniturilor din exporturile de petrol, în condițiile reducerii prețurilor acestuia pe piața mondială. În această perioadă, statul român a fost confruntat cu serioase probleme financiare și de plăți externe, inclusiv *default* în anii 1932 și 1933, ceea ce a determinat forțarea creșterii producției și exporturilor de petrol, în acest context internațional nefavorabil.

În perioada 1937-1939 și în anii celui de al Doilea Război Mondial, au continuat dificultățile de creștere a extracției de petrol, precum și politica defavorabilă a companiilor străine, cu sediul în România (statuată de Legea Minelor din 1937), preocuparea pentru echilibrarea balanței de plăți externe diminuându-se, crescând în schimb importanța considerentelor de natură strategică și militară în orientarea exporturilor.

Pe ansamblul perioadei interbelice, creșterea extracției, producției și comercializării petrolului, în contextul unui trend ascendent, nu a fost însoțită de o mărire considerabilă a gradului de ocupare a forței de muncă în această ramură, mai degrabă înregistrându-se oscilații de la un an la altul. Efectele de propagare în amonte și aval ale industriei petroliere către celelalte ramuri industriale au avut un caracter relativ limitat, exploatările petroliere concentrându-se numai în anumite zone.

Chiar dacă petrolul, începând cu anul 1930, a devenit produsul cu cea mai mare pondere în exporturile României și a reprezentat sursa valutară cea mai importantă, nu se poate afirma că a contribuit semnificativ la retehnologizarea, chimizarea și industrializarea pe baze moderne a economiei naționale.

În condițiile unei politici comerciale protecționiste, modernizarea României în perioada interbelică, prin dezvoltarea industriilor extractive și mai ales prelucrătoare, a infrastructurilor de transport, în special a celor feroviare, a construcțiilor civile și militare, inclusiv dotarea cu tehnică modernă a armatei etc., la care au contribuit statul, prin participarea, respectiv co-participarea la întreprinderile nou create și asigurarea de comenzi, precum și a capitalului autohton și străin, a necesitat o serie de mașini, utilaje, echipamente și/sau licențe din import (motoare și echipamente electrice, automobile, locomotive, vagoane, avioane etc.).

Pe măsura dezvoltării industriei, inclusiv a unor domenii de vârf la acea vreme⁷, s-a înregistrat o schimbare a structurii importurilor, dinspre produse finite către materii prime și produse semifabricate. Astfel, creșterea gradului de substituție a importurilor este relevată de faptul că, în anul 1938, producția internă reușea să satisfacă circa 80% din necesitățile de produse manufacturate ale României. Trebuie precizat însă că, în aceeași proporție, se menținea dependența României de importurile de mașini, utilaje și echipamente de înaltă tehnicitate, necesare continuării procesului de modernizare (Axenciuc, Bozga, 1997, p.407).

În perioada 1939-1947 acest proces a fost practic stopat, până în 1944 economia și comerțul exterior al României suferind impactul alianței cu Germania și al Tratatului economic total defavorabil, precum și al intrării în război, iar din 1945, ca țară învinsă, în mod și mai sever, cel al ocupației sovietice.

Având în vedere prețurile curente în care sunt disponibile date pentru această perioadă (Stoenescu V., 2014), menționăm doar că, în perioada 1939-1944 balanța comercială a țării a fost excedentară (cu excepția anului 1943), iar Germania, care în 1939 deținea o pondere de 32% în exporturile României și circa 40% din importuri, în 1944 ajunsese să absoarbă 87,7% din exporturi și să furnizeze 76,7% din importuri (Lampe J.R., Jackson M.R, 1982, p. 524). Consecințele asimetriei severe a acestui tratat, în defavoarea României, sunt relevate de faptul că, în timp ce prețurile de export către Germania s-au majorat cu 23%, prețurile de import au crescut de peste 5 ori (Idem, p. 532).

---

⁷ Dezvoltarea industriei aeronautice din România, în special după anul 1925, odată cu înființarea IAR Brașov (o treime din capital fiind investit de firmele franceze – Lorraine-Dietrich și Blériot-Spad) s-a produs atât din rațiuni civile, cât și strategico-militare. În perioada 1925-1945, au fost realizate circa 1.000 de aeronave, din care circa 300 de avioane în licență (Franța – MS-25 și 35 și Potez, S.U.A. – Nardi 305 și Fleet 10, Polonia – PZL 11 și PZL 24, Italia – Savoia-Marchetti S 79, Germania – Messerschmitt Me 109 G), precum și cca. 700 de avioane de concepție proprie dintre care 460 avioane IAR-80 și IAR-81, care au fost utilizate de România în al doilea război mondial (Banea Neculai, Tomescu Traian, *Din istoria IAR- Brașov*, Buletinul AGIR nr. 2/2015, aprilie-iunie, p. 121).

În perioada august 1944-decembrie 1947, sub ocupația sovietică, pierderile suferite de România, uneori sub formă de jaf, au fost evaluate la 2,7 miliarde dolari (prețuri 1929), provenind din aplicarea prevederilor Convenției de Armistițiu și Tratatului de Pace, respectiv din cheltuielile de ocupație (întreținerea Armatei Roșii), restituiri de bunuri, rechiziții, bunuri prelevate neregulat, reîntregiri și drepturi, transferuri de creanțe germane și italiene, transferul de mijloace de transport și tehnologie industrială, plata creanțelor către Germania și renunțarea la datoriile Germaniei către România.

II. Schimburile comerciale externe în perioada socialistă (1948-1989)

1. Repere ale politicilor comerciale

Fiind sub ocupația sovietică, în primii ani ai perioadei socialiste, În România au fost abrogate aproape toate reglementările de politică comercială, s-a instituit monopolul de stat asupra comerțului exterior, inclusiv cel valutar, și a fost impus un alt sistem de derulare a activităților de export și import, prin întreprinderi de stat specializate, aflate sub directa îndrumare și control ale instituțiilor de partid și de stat. Aceste întreprinderi erau create și funcționau, mai ales în primele decenii ale perioadei socialiste, după modelul întreprinderilor de comerț exterior din Uniunea Sovietică.

Cadrul juridic și organizatoric al politicii comerciale a României a fost astfel conceput încât să corespundă principiilor construirii societății socialiste multilateral dezvoltate, conform directivelor trasate de Partidul Comunist, în special ale industrializării. În practică, acesta s-a dovedit neviabil, ca urmare a multiplelor erori de gestiune macro și microeconomică, care au condus la dezvoltarea unor ramuri mari consumatoare de materii prime, energointensive și poluante, în

condițiile unor tehnologii al căror nivel nu permitea realizarea unor produse cu valoare adăugată ridicată, supradimensionarea unor capacități de producție, în raport cu posibilitățile de aprovizionare și cu evoluțiile piețelor internaționale, neglijarea echilibrelor sectoriale și a importanței agriculturii, serviciilor, infrastructurilor de transport.

În conformitate cu directivele de dezvoltare a unor ramuri ale industriei prelucrătoare, îndeosebi construcții de mașini, metalurgie, industrie chimică, în socialism s-a practicat acordarea de subvenții acestor ramuri, ceea ce a distorsionat principiile liberei concurențe și posibilitatea de a determina eficiența economică și profitabilitatea diferitelor activități, inclusiv în domeniul comerțului exterior. Existau situații anormale în care produsele subvenționate la export se vindeau pe piața externă la prețuri cu mult mai scăzute decât prețurile pe piața internă, sau în care prețul în valută obținut la exportul de bunuri și servicii era mai mic decât valoarea conținutului de importuri al produselor respective (cursul de revenire net).

În privința relațiilor comerciale, în cadrul CAER, caracterizate, de regulă, prin practicarea unor niveluri de prețuri ”de favoare” în comerțul exterior reciproc al țărilor membre, care se abăteau de la prețurile mondiale, România nu a fost beneficiat integral de aceste avantaje, îndeosebi la importurile de țiței și gaz natural, în special datorită neacceptării, cel puțin formal, a principiilor „integrării economice” a țărilor socialiste, planificarea și prognoza în comun, specializarea și cooperarea în producție etc. România, comparativ cu alte țări membre, importa resurse energetice, materii prime și semifabricate din URSS, în cote mai reduse cantitativ, și la nivelul prețurilor mondiale. Din acest motiv, România și-a orientat treptat politicile comerciale spre dezvoltarea schimburilor internaționale cu țările în curs de dezvoltare (pentru importul de materii prime) și țările dezvoltate (pentru importuri de produse cu nivel tehnologic ridicat).

În anii '60, când România a marcat o cotitură în opțiunile de dezvoltare a relațiilor economice internaționale, s-a conturat cadrul juridic al politicii comerciale, la început, bazat pe instrumente tarifare (introduse prin Legea nr. 6/1961 privind reglementarea regimului vamal), revizuite și dezvoltate la începutul anilor '70 (prin Legea nr. 1/1971 privind activitatea de comerț exterior, cooperare economică și tehnico-științifică, Legea nr. 74/1972 pentru constituirea, organizarea și funcționarea societăților mixte, Legea nr. 12/1973 privind tariful vamal de import), ținând seama și de reglementările ce decurgeau din obligațiile asumate prin aderarea la instituții/acorduri internaționale (UNCTAD în 1967, GATT în 1971 – Casetă 1), completate în anii '80 de alte instrumente de apărare comercială.

În scopul extinderii relațiilor de export-import, precum și de cooperare economică, inclusiv cu state capitaliste dezvoltate și țări în curs de dezvoltare, au fost semnate acorduri bilaterale comerciale și de plăți, acorduri de cooperare economică și tehnico-științifică de lungă durată, precum și un număr mare de protocoale și contracte de cooperare, în diferite ramuri de activitate economică, analiza modului de derulare a acestora având loc anual, în cadrul reuniunilor comisiilor mixte interguvernamentale. Numărul țărilor cu care România a dezvoltat relații economice și comerciale a crescut la 110 în anul 1970, la 152 în anul 1980, pentru ca în anul 1989 să scadă la 142 (Pațac F., 2009, p. 98).

Pe plan extern, România a respectat, în general, prevederile din acordurile internaționale, convențiile vamale și protocoalele preferențiale la care era parte, beneficiind de statutul de țară în curs de dezvoltare, care i-a asigurat preferințe vamale generalizate, neciproce și nediscriminatorii (în cadrul SGP⁸) din partea marii majorități a țărilor capitaliste dezvoltate.

---

⁸ SGP – Sistemul Generalizat de Preferințe reprezintă un instrument de facilitare a schimburilor comerciale internaționale ale țărilor în curs de dezvoltare.

Caseta 1

România – GATT. După cel de-al Doilea Război Mondial a apărut necesitatea creării unui mecanism care să reglementeze derularea operațiunilor de comerț internațional cu bunuri la nivel global, care a condus la convenirea, în octombrie 1947, a unui Tratat multilateral interguvernamental în acest scop, respectiv *Acordul General pentru Tarife și Comerț* (GATT), fără statut de organizație internațională.

România, în contextul deschiderii treptate către economia mondială, a participat în calitate de observator la GATT încă din 1957, devenind parte contractantă a acordului la data de 15 octombrie 1971. Rundenle de negocieri sub egida GATT au urmărit punerea în aplicare a principiilor liberalizării comerțului cu bunuri (vizând, în principal, produsele industriale) și stabilirea principalelor reguli multilaterale de comerț prin eliminarea, reducerea sau consolidarea taxelor vamale, astfel încât să fie înlăturate barierele comerciale de tip cantitativ sau de orice altă natură, care îngreunau schimburile comerciale. România a participat activ în cadrul Rundelor Tokyo (perioada 1973-1979) și Uruguay (perioada 1986-1994), negocierile desfășurate în cadrul acesteia din urmă determinând includerea sectorului produselor agricole în regulile multilaterale de comerț, precum și asocierea comerțului cu servicii și a drepturilor de proprietate intelectuală aceluiași set de reguli. Unul dintre rezultatele de importanță crucială ale Runderi Uruguay a fost decizia de înlocuire a GATT, de la 1 ianuarie 1995, prin crearea *Organizației Mondiale a Comerțului* (WTO), for global de negociere a acordurilor comerciale, având un statut juridic clar, menit să pună în aplicare cadrul de liberalizare a comerțului cu bunuri și servicii, adaptat la noile condiții ale globalizării, precum și de asigurare a funcționării unor mecanisme multilaterale de monitorizare a implementării și respectării sistemului de reguli convenite, inclusiv printr-o procedură de reglementare a diferendelor.

România - UNCTAD. Înființată în 1964, UNCTAD este un organ al Adunării Generale ONU având ca principale obiective maximizarea oportunităților de comerț și investiții pentru țările în curs de dezvoltare, precum și sprijinirea lor în eforturile de a se integra, în mod echitabil, în economia mondială. UNCTAD își exercită competențele prin Consiliul pentru Comerț și Dezvoltare (TDB), iar activitatea permanentă este desfășurată prin intermediul comisiilor, comitetelor și grupurilor de lucru, specializate pe comerțul cu produse de bază, comerțul cu produse manufacturate, transporturi maritime, investiții, servicii financiare, facilitarea comerțului, transferul de tehnologii, politica în domeniul concurenței, cooperarea internațională între țările în curs de dezvoltare.

România este membră a UNCTAD de la înființare (1964) și a participat activ la reuniunile sale, precum și la activitățile TDB, contribuind la dezbaterile vizând crearea unui climat favorabil dezvoltării comerțului internațional, stabilitatea prețurilor produselor de bază și asigurarea unei participări echitabile a țărilor în curs de dezvoltare în cadrul schimburilor internaționale, prin intermediul sistemului global de preferințe și prin alte măsuri. Începând din 1976, România a făcut parte din Grupul celor 77, creat în anul 1964 ca o mișcare de solidaritate și o formă de acțiune a țărilor în curs de dezvoltare în domeniul relațiilor internaționale, cu accent pe componenta economică. În acest context, România a participat la dezbaterile vizând Sistemul global de preferințe comerciale între țările în curs de dezvoltare (SGP), negociat sub egida UNCTAD și convenit la Belgrad, în aprilie 1988, între 48 de țări în curs de dezvoltare, pe baza căruia România a acordat și a primit o serie de concesi tarifare pentru produsele care făceau obiectul schimburilor comerciale între aceste state. România s-a retras din G77, precum și din SGP la 31 decembrie 2006, în contextul aderării la U.E de la 1.01.2007.

De menționat că, în anul 1968, în cadrul ONU, a fost înființat Centrul de Comerț Internațional sub egida UNCTAD și GATT, din care a făcut parte și România, având ca obiectiv acordarea de asistență de specialitate țărilor în curs de dezvoltare pentru promovarea exporturilor, principalele domenii vizate fiind dezvoltarea pieței și a producției, dezvoltarea serviciilor aferente comerțului, informațiile comerciale etc.

Dezvoltarea relațiilor comerciale și de cooperare cu țările occidentale europene a fost favorizată de stabilirea de relații diplomatice cu RFG (Romania a fost prima țară est-europeană care recunoștea Germania de Vest), ceea ce a deschis drumul spre dezvoltarea de relații comerciale și de cooperare cu țările Comunității Economice Europene (CEE) și Asociației Economice a Liberului Schimb (AELS).

În 1974, Romania a fost acceptată pe lista țărilor beneficiare de SGP la exporturile în țările Pieței Comune (Fota C. , 2008, p. 31). Cel mai important moment al evoluției relațiilor cu statele CEE l-a constituit încheierea, în anul 1980, a Acordului privind reglementarea comerțului cu produse industriale, precum și a Acordului privind crearea Comisiei mixte România - CEE, intrate în vigoare în anul 1981, România fiind prima țară din blocul est-european care a semnat asemenea acorduri cu Piața Comună, la acestea adăugându-se o serie de alte acorduri sectoriale, ce vizau produsele siderurgice și produsele textile. După o perioadă în care România a beneficiat de facilitățile comerciale și de cooperare acordate de țările Pieței Comune, în aprilie 1989, ca urmare a unor divergențe majore, inclusiv cele cauzate de nerespectarea drepturilor omului în România, Consiliul de Miniștri al CEE a decis suspendarea negocierilor privind încheierea unui nou acord de comerț, cooperare comercială și economică (Fota C., 2008, p. 33).

Unul dintre cele mai importante acte normative prin care a fost reglementată politica de protecție comercială l-a constituit Codul Vamal al României (prin Legea nr. 30/1978, intrată în vigoare la începutul anului 1979 și care a fost abrogată abia în anul 1997). Acest cod a vizat stabilirea unui cadru unitar al regimului vamal, precum și al desfășurării activității vamale.

Tariful vamal de import al României prevedea o singură coloană de taxe vamale, care erau convenționale, fiind aplicate în regimul clauzei națiunii celei mai favorizate, iar ca mod de percepere erau taxe *ad-valorem*.

Codul Vamal din 1979 prevedea, printre altele, că: la importul de mărfuri din țările care nu aplicau în relațiile cu România tratamentul națiunii celei mai favorizate în domeniul vamal, taxele prevăzute în tariful vamal puteau fi majorate; se puteau acorda reduceri sau scutiri de taxe vamale ori institui contingente de mărfuri scutite de taxe vamale sau putea fi suspendată temporar, parțial sau total, aplicarea acestor taxe la importul anumitor mărfuri; erau scutite de plata taxelor vamale bunurile special autorizate pentru a fi încorporate în produse de export sau prelucrate în vederea exportului, mașinile, utilajele și aparatele trimise fără plată de partenerii externi pentru producerea de mărfuri destinate exclusiv exportului, precum și bunurile introduse în cadrul aportului de capital social al partenerilor străini la societățile mixte.

Aplicarea politicii vamale a fost încredințată Direcției Generale a Vănilor, activitatea acesteia, inclusiv structurile sale teritoriale, fiind reorganizată în anul 1973, când i s-a atribuit personalitate juridică distinctă în cadrul Ministerului Comerțului. În anul 1983, în contextul întăririi controlului operațiunilor de comerț exterior și al fluxurilor valutare, Direcția Generală a Vănilor a fost trecută în subordinea Ministerului Finanțelor (Stoica C. și Marinoiu A.M., 2009, p. 48).

Pe lângă măsurile de apărare comercială vizând reglementarea și controlul importurilor, România a desfășurat, mai ales după anul 1980, o politică de promovare și stimulare a exporturilor (Pațac F., 2009, pp. 106-109), folosind, în

general, instrumente care se practicau pe plan internațional⁹, dar care nu au condus însă la rezultatele așteptate.

Reglementarea cantitativă și controlul strict al operațiunilor de comerț exterior s-a bazat pe sistemul autorizațiilor de import-export (licențe), pentru fiecare produs sau grupă de produse, în cadrul unor cantități determinate sau al plafoanelor planificate, forțându-se asigurarea echilibrului balanței comerciale și realizarea de excedente, cu deosebire pe relația devize convertibile în anii '80, în urma deciziei de lichidare a datoriei externe.

Rezultatele aplicării politicii comerciale a României, în special ale celei netarifare, au depins însă de condițiile impuse de economia planificată centralizat, sub impactul ineficienței structurilor economice și industriale, gradului scăzut de prelucrare a produselor și nivelului redus al valorii adăugate, slabei competitivități externe, precum și al exceselor monopolului de stat asupra comerțului exterior.

La începutul deceniului 1980, când România a fost afectată de o gravă criză, atât de natură economică, cât și valutară, pe seama scadențelor din ce în ce mai greu de onorat ale datoriei externe, lipsa de funcționalitate a instrumentelor utilizate a devenit evidentă, înregistrând o schimbare radicală, în mod paradoxal, a însuși

---

⁹ Mijloace promoționale (reprezentanțe economice permanente în străinătate pe lângă misiunile diplomatice, susținerea participării la târguri și expoziții internaționale și organizarea de astfel de manifestări pe plan național, cu participare internațională), precum și de stimulare a exporturilor (bugetare, prin acordarea de prime întreprinderilor care își realizau și depășeau planul de export; fiscale, prin scutiri și facilități vamale acordate la importul mărfurilor destinate realizării producției pentru export, precum și stimularea prin beneficii a producției destinate exportului și a personalului care lucra în acest domeniu; financiar-bancare, prin creditarea unităților economice producătoare de mărfuri pentru export și a întreprinderilor de comerț exterior exportatoare, cât și de operațiunile de export pe credit; valutare, prin acordarea dreptului de a reține un procent de până la 80% din încasările valutare realizate peste plan de către întreprinderile producătoare, pentru efectuarea unor importuri, introducerea unor noi tehnologii, dezvoltarea producției de export (conform prevederilor din Legea nr. 29/1978 și nr. 12/1980, Decretul Consiliului de Stat nr. 14/1979, nr. 115/1981 și nr. 348/1983).

caracterului lor stimulat, transformat într-unul coercitiv, cu unicul scop de a colecta valută, prin orice mijloace, împinse la extrem într-o dualitate perdantă, respectiv de maximizare a exporturilor și minimizare a importurilor.

2. Evoluția exporturilor, importurilor și balanței comerciale

În întreaga perioadă socialistă, având în vedere și baza scăzută de la care s-a pornit, comerțul exterior a fost unul dintre cei mai dinamici indicatori ai economiei naționale. După anul 1948, timp de mai mult de un deceniu, potențialul de comerț exterior al României a fost afectat de costurile transformărilor instituționale și economice legate de construirea sistemului socialist sub ocupație sovietică și, mai ales, de plata despăgubirilor de război către URSS stabilite la Conferința de Pace de la Paris, din octombrie 1946 și consfințite prin Tratatul de pace semnat în februarie 1947, care s-au ridicat la 300 milioane dolari (prețuri 1938), reprezentând 55% din PIB-ul României la nivelul anului 1945.

Plata acestor despăgubiri a fost eșalonată pe 6 ani, constând în proporție de 50% din livrări de petrol, 15% cereale, animale și lemn, diferența reprezentând-o transferul de mijloace de transport și tehnologie industrială. În această perioadă, prin intermediul sovromurilor, care controlau practic întreaga economie a României, inclusiv transferurile în contul despăgubirilor de război, comerțul exterior a fost monopolizat de URSS, a cărei pondere în exporturile țării era de circa 90%, iar în importuri de peste 50%.

Din datele prezentate în Tabelul 6 privind evoluția comerțului exterior în perioada socialistă, se constată că, în deceniul 1951-1960, exporturile și importurile se situau aproximativ la același nivel, extrem de scăzut de altfel, sub presiunea factorilor menționați anterior.

Tabel 6**Evoluția decenală a comerțului exterior și a soldului balanței comerciale**
-mil. dolari, prețuri curente-

Perioada	Exporturi (FOB)	Importuri (CIF)	Soldul balanței comerciale (FOB - CIF)	Gradul de acoperire a importurilor cu exporturi (%)
1951-1960	4.172	4.116	56	101,3
1961-1970	12.162	14.140	-1.978	86,0
1971-1980	60.983	68.956	-7.973	88,4
1981-1989	94.485	75.365	19.120	125,4
TOTAL	171.802	162.577	9.225	105,7

Notă: la interpretarea cifrelor exprimate în dolari SUA prețuri curente, trebuie avut în vedere că dolarul s-a depreciat de circa 4 ori în 1989 față de 1950, în special după anul 1972.

Sursa: calculat pe baza WTO Statistics database.

În anii 1960 și mai ales în 1970, s-a înregistrat o schimbare majoră în orientarea fluxurilor comerciale, prin reducerea relațiilor cu URSS, respectiv țările CAER și deschiderea către țările occidentale, din care s-au importat masiv echipamente și tehnologii, care au contribuit la dezvoltarea industriei. În această perioadă, gradul de acoperire a importurilor prin exporturi s-a situat sub 90%, iar balanța comercială, pe ansamblul celor două decenii, s-a încheiat cu un deficit de circa 10 mld. dolari, de dimensiune aproximativ egală cu soldul datoriei externe la finele perioadei.

În deceniul 1980, România s-a confruntat cu o gravă criză a balanței de plăți externe, pe fondul unei conjuncturi internaționale nefavorabile și a erorilor de gestionare a datoriei externe, care au culminat cu decizia de lichidare a acesteia prin realizarea de excedente comerciale forțate. Astfel, în perioada 1981-1989, volumul exporturilor a fost mai mare cu peste 25% decât cel al importurilor, rezultând un surplus al balanței comerciale de 19 mld. dolari pe ansamblul perioadei, ceea ce a permis atingerea obiectivului de lichidare a datoriei externe în

luna martie 1989, dar cu costuri economice și sociale enorme, care au și contribuit la căderea sistemului.

Evoluția comerțului exterior al României a suferit schimbări majore în urma reorientării politicilor sale economice și comerciale, cu un impact semnificativ asupra exporturilor și importurilor, atât din punctul de vedere al nivelului, cât și al structurii pe zone geografice și pe grupe de mărfuri. Dacă în 1960, circa 2/3 din comerțul exterior al României se derula cu țările socialiste membre CAER, în anul 1965 ponderea acestora se redusese la 60%, în 1970 la 50%, în 1975 la 38%, iar în 1980 la 35% (tabelul 7). În același timp, se remarcă faptul că, în deceniile șapte și opt, odată cu normalizarea relațiilor politice și economice cu țările capitaliste dezvoltate și deschiderea României către Occident, ponderea acestor state în totalul schimburilor comerciale a înregistrat o creștere semnificativă, atingând un vârf în anii 1970 și 1975 (circa 36-37%). În aceeași perioadă, s-au extins relațiile cu țările în curs de dezvoltare a căror pondere în comerțul exterior al României a crescut de la 6% în 1960 la 18,5% în 1975 și 26% în 1980.

Tabel 7

Orientarea geografică a comerțului exterior, în perioada 1960 – 1988

-% -

Anul	Țări socialiste		Țări în curs de dezvoltare	Țările capitaliste dezvoltate
	Total	din care: țări CAER		
1950	85,1	79,1	3,6	11,3
1960	73,0	66,8	4,7	22,3
1965	65,0	60,7	6,0	29,0
1970	56,0	49,3	8,2	35,8
1975	44,8	38,0	18,5	36,7
1980	41,0	34,6	26,0	33,0
1985	56,7	51,0	19,6	23,7
1989	61,9	54,0	13,4	24,7

Sursa: calculat pe baza datelor din Anuarul statistic al României, 1990, pp. 630-645.

Pe seama forțării exporturilor și limitării drastice a importurilor, orientarea geografică a schimburilor comerciale în deceniul 1980 a marcat o scădere a ponderii țărilor capitaliste dezvoltate sub 25%, înregistrându-se însă o balanță comercială net excedentară pe relația devize convertibile, în anul 1989, exporturile depășind de circa 5 ori importurile pe relația CEE și de circa 3 ori pe relația AELS. Ponderea țărilor socialiste în comerțul exterior al României, îndeosebi cele membre CAER, a înregistrat din nou o creștere la peste 50%, iar cota țărilor în curs de dezvoltare s-a redus la 19% în 1985 și respectiv 13,4% în 1989.

În privința structurii pe mărfuri a exporturilor (tabelul 8), corespunzător mutațiilor produse de procesul accelerat al industrializării, aceasta a înregistrat schimbări semnificative.

Tabel 8

Structura exporturilor pe grupe de mărfuri, în perioada 1950 – 1989

-%-

	1950	1960	1970	1980	1989
Total exporturi	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Produce agroalimentare	25,7	21,2	16,6	12,7	4,9
Combustibili, materii prime minerale, metale	33,8	37,0	22,6	29,5	32,1
Produce chimice, îngrășăminte, cauciuc	1,7	2,1	7,2	9,7	9,5
Mărfuri industriale de larg consum	1,3	5,8	18,2	16,2	18,1
Mașini, utilaje și mijloace de transport	4,2	16,7	22,4	24,9	29,3
Materii prime nealimentare și produse prelucrate	28,9	14,7	10,2	4,8	4,1
Materiale de construcții și accesorii	4,4	2,5	2,8	2,2	2,0

Sursa: calculat pe baza datelor din Anuarul statistic al României, 1990, pp. 612-613.

Ponderea mașinilor, utilajelor și mijloacelor de transport în totalul exporturilor s-a majorat de la 16,7% în 1960 la circa 25% în 1980 și la aproape 30% în 1989, iar a mărfurilor industriale de larg consum de la 5,8% la 16,2% și

18,1% în anii respectivi, cu mențiunea că majoritatea acestor produse au fost orientate către statele în curs dezvoltare și mai puțin către cele avansate¹⁰.

În ciuda scăderii semnificative a ponderii produselor agroalimentare (de la 21,2% în anul 1960 la 4,9% în anul 1989), la nivelul totalului exporturilor, în întreaga perioadă, acestea au rămas dominate, în proporție de peste 50%, de materii prime, bunuri intermediare și produse cu un grad scăzut de prelucrare, în cea mai mare parte orientate către piețele țărilor dezvoltate.

Din analiza structurii importurilor pe grupe de mărfuri (tabelul 9) rezultă că mașinile, utilajele și mijloacele de transport au reprezentat, în întreaga perioadă, una din principalele grupe care, în anul 1970, a atins un vârf de peste 40% din totalul importurilor.

Tabel 9
Structura importurilor pe grupe de mărfuri, în perioada 1950 – 1989

	1950	1960	1970	1980	1989
	-%-				
Total importuri	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Produse agroalimentare	1,0	5,0	5,5	9,0	3,2
Combustibili, materii prime minerale, metale	23,5	34,3	31,1	50,3	56,0
Produse chimice, îngrășăminte, cauciuc	4,5	7,4	6,0	6,4	5,6
Mărfuri industriale de larg consum	10,2	5,2	5,5	3,0	3,4
Mașini, utilaje și mijloace de transport	38,3	33,7	40,3	24,6	25,5
Materii prime nealimentare și produse prelucrate	21,4	13,4	10,1	5,7	5,4
Materiale de construcții și accesorii	1,1	1,0	1,5	1,0	0,9

Sursa: calculat pe baza datelor din Anuarul statistic al României, 1990, p. 612-613.

¹⁰ Din acest punct de vedere, este relevant că aproape o treime din produsele industriei românești erau sub nivelul pieței mondiale în 1985 (*Programul privind îmbunătățirea nivelului tehnic și calitativ al produselor, reducerea consumului de materii prime, de combustibili și energie și valorificarea superioară a materiilor prime și materialelor în perioada 1983 - 1985 și până în 1990*, Buletinul Oficial al României nr. 26/27 martie 1984).

O creștere semnificativă a înregistrat-o grupa Combustibili, materii prime minerale, metale, mai ales după anul 1980, când reprezentau peste 50% din totalul importurilor, în condiții economice și financiare specifice situației critice a României din această perioadă.

Aprecierile cu privire la eficiența operațiunilor de comerț exterior, în perioada socialistă, trebuie să pornească de la sistemul artificial de prețuri interne, rupt de costurile reale și de prețurile internaționale, inclusiv evoluția acestora, precum și de la cursurile de revenire planificate, al cărui eșec în practică a devenit vizibil în anii '80, sub presiunea deteriorării parametrilor reali de eficiență ai economiei și a impactului factorilor externi.

Deși Legea nr. 12/1980 prevedea că, în cazul apariției unor fenomene deosebite pe piețele externe, care determinau influențe negative față de cursurile de revenire planificate, instituțiile și celelalte organe cu sarcini de comerț exterior trebuiau să prezinte, spre aprobare, propuneri de modificare a acestor cursuri sau cu privire la oportunitatea continuării exporturilor care rezultau că sunt ineficiente, fondul de regularizare a influențelor conjuncturale (constituit din prelevări rezultate din influențe favorabile ale prețurilor, din taxele vamale percepute la import și din alte surse), dovedindu-se un instrument inoperant pentru salvarea lipsei de competitivitate a economiei și respectiv a produselor românești de export.

Conform unor documente declasificate după 1990, situația financiară a României din anul 1980 era grevată de pierderi ce însumau circa 23 miliarde lei, generate, în principal, de diferențele nefavorabile de prețuri din comerțul exterior, precum și cele de curs valutar înregistrate la bănci (Axenciuc V., 2012, p. 471).

La importurile pe relația devize convertibile, s-au plătit prețuri externe mai mari decât cele planificate, însumând circa 5,9 miliarde de lei valută (circa 20% din

totalul importurilor pe DC), din care 3,3 miliarde de lei valută la importul de țiței (Axenciuc V., 2012, p. 464).

S-a estimat că, în 1980, România pierdea 900.000 dolari pe zi din exporturile de produse petroliere derivate din țițeiul importat (Bachman R.D. și Keefe E.K., 1991), care se realizau la prețuri cu până la 25 dolari/tonă mai mici decât prețul țițeiului importat, rezultând, în consecință, pierderi nete substanțiale (Jackson M., 1984).

România a continuat însă prelucrarea țițeiului importat și exportul, în pierdere, pe relația devize convertibile a produselor primare derivate, care asigurau circa 40% din încasările valutare pe această relație.

Pornind de la deficiențele sistemului de indicatori pentru aprecierea eficienței exporturilor, bazat pe cursurile de revenire, cauzate de modul diferit în care erau evaluate, prin prețurile interne și externe, resursele materiale, inclusiv cele energetice, în contextul unui demers științific dificil, caracterizat de secretizarea datelor privind comerțul exterior, Iancu A. (1979, 1983) propunea un nou mecanism de calcul, prin utilizarea datelor din balanța legăturilor între ramuri.

Astfel, estimarea consumului cumulat (direct și indirect) de resurse, permitea o apreciere corectă a energointensivității ramurilor și produselor, inclusiv a rentabilității exporturilor și importurilor, prin prisma recuperării energiei la export și a aportului net valutar energetic.

Pe baza analizei tabelelor input-output cu 27 de ramuri la nivelul anilor 1970, Iancu A. (1983, pp. 59-60) a demonstrat că, în acea perioadă, structura participării României la schimburile internaționale se caracteriza printr-un raport muncă/capital nefavorabil, respectiv un conținut mare de muncă al mărfurilor de export, în comparație cu structura mărfurilor de import, cu un conținut predominant de capital, relevând decalaje economice și tehnologice importante în defavoarea țării.

Extinderea analizei structurii comerțului exterior în raport cu situația resurselor l-a condus pe autor la concluzia, extrem de importantă, conform căreia, în cazul României, resursele naturale, deși deficitare, se exportau direct și indirect prin intermediul produselor finite, într-o măsură mai mare decât se importau (Idem, pp. 61-62).

Trebuie menționat că la deteriorarea situației economice și financiare, au contribuit și societățile mixte, activitatea acestora soldându-se cu pierderi/datorii de 250 milioane dolari în anul 1986 (Axenciuc V. și Georgescu G., 2017).

De asemenea, operațiunile speciale cu aport valutar, deși au avut o contribuție semnificativă la creșterea încasărilor în devize convertibile, de multe ori, s-au efectuat cu încălcarea reglementărilor comerțului internațional, chiar și a regimului de embargo sau al sancțiunilor internaționale, punând România într-o situație nefavorabilă pe plan internațional și din acest punct de vedere.

III. Comerțul exterior al României în perioada postdecembristă

1. Repere ale politicilor comerciale

Ca urmare a schimbării de sistem de la finele anilor 1980, România a intrat în etapa tranziției la economia de piață în 1990, proces însoțit de reforme legislative și instituționale profunde, care au condus la transformarea, mai mult sau puțin rapidă și/sau eficientă, a structurilor economice, cu un impact major asupra derulării comerțului exterior și politicilor comerciale aferente.

Imperativul liberalizării schimburilor comerciale și a circulației capitalului, conform viziunii asupra economiei globale și dezvoltării țărilor emergente, cunoscute sub denumirea „Consensul de la Washington” și-a pus amprenta asupra tipului de reforme întreprinse de România și vitezei de implementare a acestora,

rezultatele transformărilor economice fiind reflectate și de evoluția comerțului exterior.

În anii 1990 și 1991, principalul instrument de politică comercială a rămas Tariful vamal de import din 1977, construit pe principiile Acordului GATT și având caracteristicile unei țări în curs de dezvoltare, prevăzând taxe vamale mai ridicate comparativ cu cele aplicate de statele dezvoltate și concesiuni mai mici, asumate pe perioade de timp mai mari. Acest tarif fost completat prin HG nr. 1194/12.11.1990, cu prevederi dictate de necesitățile actualizării modului de calcul a valorii în vamă, ținând seama de contextul liberalizării prețurilor din octombrie 1990, al noilor metode de aplicare a cursurilor de schimb, precum și al apariției multor agenți economici privați în acest sector, ca urmare a desființării monopolului de stat asupra comerțului exterior.

Începând din 1992, a fost pus în aplicare un nou tarif vamal (prin HG nr. 673/15.09.1991, completată de HG nr. 215/1992 privind regimul licențelor de export și import), specific țărilor cu economie de piață, menit să susțină tranziția și procesul de reformă, fiind completat de facilitățile prevăzute de Legea nr. 35/1991 privind regimul investițiilor străine, prin scutirea de taxe vamale a utilajelor, instalațiilor și altor bunuri de import constituite ca aport la capitalul social, precum și materiile prime utilizate în producția proprie a investitorilor străini. În martie 1993, acest nou tarif, a suferit o modificare majoră, prin detalierea la 8 cifre a clasificării mărfurilor, corespunzător Sistemului Armonizat, respectiv Nomenclaturii Combinată pe care era structurat codul vamal al Uniunii Europene. Tariful vamal de import pus în aplicare de la 01.05.1993 avea 97 de capitole, XXI secțiuni și peste 5000 de poziții tarifare, taxele vamale de import fiind structurate pe cinci coloane: prima coloană – taxe vamale convenționale; a doua coloană – taxe vamale la importul din Comunitățile Europene; a treia coloană – taxe vamale la

importul din țările AELS; a patra coloană – taxe vamale la importul din țările membre ale Acordului privind SGP; a cincea coloană – taxe vamale la importul din țările membre ale Protocolului celor 16.

Încheierea și implementarea Acordului de Asociere la UE, semnat în februarie 1993, a constituit un instrument important de pregătire a aderării la Uniunea Europeană, inclusiv în domeniul politicii comerciale, prin intrarea în vigoare, din ianuarie 1994, a Acordului interimar privind comerțul și aspectele legate de comerț și ale protocoalelor aferente. Astfel, în relațiile comerciale cu statele membre UE s-au aplicat o serie de concesiuni tarifare și netarifare, pe principiul asimetriei în favoarea României. Taxele vamale de import au fost treptat aliniate la nivelul celor practicate de UE, ceea ce a însemnat reducerea acestora în cazul țării noastre, raportul între taxele vamale consolidate ale României și cele ale UE fiind de 5 ori mai mare la produsele agricole și de 8 ori la produsele industriale (Iancu A., 2018, p. 288).

În anul 1997, prin Legea nr. 141 din 24 iulie, a fost adoptat un nou Cod Vamal, completat ulterior de un nou Regulament vamal, definitivându-se astfel setul de reglementări din domeniul politicii comerciale, cu prevederi care țineau seama de contextul accelerării procesului de globalizare și al dezvoltării lanțurilor internaționale ale valorii adăugate, prin definirea și introducerea regimurilor vamale suspensive, tranzitului și antrepozitului vamal, perfecționării active, respectiv pasive, și transformării mărfurilor sub control vamal, admiterii temporare și reexportului mărfurilor străine de pe teritoriul României. Acest Cod Vamal a fost în vigoare până în anul 2003, când a suferit o actualizare, urmată de o revizuire în anul 2006.

Prin HG nr. 1526/2003 privind regimul general de export și de import, a fost reiterată politica de liberalizare a comerțului exterior, abrogându-se prevederile HG nr. 215/1992 și modificându-se procedurile de acordare a licențelor de export și import, de aplicare a măsurilor de salvagardare la import și a altor măsuri de apărare comercială, în acord cu regulile OMC și practicile Uniunii Europene.

În perioada 1990-2006, întregul comerț exterior al României și acordarea de preferințe vamale s-au derulat pe baza diferitelor acorduri comerciale multilaterale (cel Interimar cu UE fiind cel mai important), precum și bilaterale, cu multe state dezvoltate și în curs de dezvoltare, al căror stadiu era analizat și revizuit, după caz, prin comisiile mixte interguvernamentale.

Acordurile comerciale bilaterale erau însoțite adesea de acorduri fitosanitare și sanitar-veterinare, prin care se stabileau condițiile speciale privind importul și exportul plantelor, produselor de origine vegetală, animalelor și produselor de origine animală.

O componentă complementară a acordurilor comerciale bilaterale era reprezentată de acordurile privind promovare și protejarea reciprocă a investițiilor. De asemenea, regimul comercial și vamal conținea și prevederi decurgând din convențiile multilaterale, la care România era parte (de exemplu cele privind neproliferarea armelor nucleare, combaterea operațiunilor comerciale ilicite, controlul transportului transfrontieră al deșeurilor toxice, interzicerea dezvoltării și folosirii armelor chimice etc.), referitoare la o serie de restricții sau interdicții comerciale privind anumite bunuri, ce făceau obiectul unui control internațional.

Începând cu data de 1 ianuarie 2007, când România a devenit membru cu drepturi depline al Uniunii Europene, având în vedere că toate relațiile comerciale și investiționale cu țările din afara spațiului UE sunt gestionate la nivelul Comisiei Europene, prin politica comercială și de investiții comună, țara noastră aplică Tariful Vamal Comun (TARIC – *the Integrated Tariff of the European Union*), Schema Generalizată de Preferințe (SGP) a UE, măsurile de apărare comercială, acordurile comerciale și de cooperare preferențiale încheiate cu țări terțe, precum și angajamentele comerciale din cadrul Organizației Mondiale a Comerțului (OMC).

Domeniul competențelor exclusive ale UE acoperă, pe lângă sectorul comerțului cu bunuri și servicii, aspectele comerciale ale drepturilor de proprietate intelectuală, transporturilor, circulației capitalului ș.a.

În privința schimbărilor intervenite în configurația cadrului juridic, aplicat de România în relațiile comerciale în perioada post-aderare, cu efecte potențial pozitive, acestea se referă la accesul liber de taxe vamale pe piața unică a UE, și, în relațiile cu țările terțe, la beneficiile ce derivă din aranjamentele comerciale preferențiale încheiate de UE¹¹.

Pe de altă parte, prin retragerea din toate acordurile bilaterale și aplicarea tarifului vamal comun la importul din țările terțe, inclusiv în regimul tratamentelor preferențiale și ale națiunii celei mai favorizate, precum și prin aplicarea schemei SGP a UE, România s-a transformat dintr-o țară beneficiară, în țară donatoare de astfel de preferințe, cu asumarea unor efecte adverse.

---

¹¹ De menționat că Uniunea Europeană are Acorduri preferențiale încheiate sub diferite forme (de asociere, de liber schimb, de cooperare și dezvoltare, parteneriate economice și comerciale) cu unele state europene dezvoltate (Elveția, Norvegia, Islanda) sau emergente (Turcia, Bosnia și Herțegovina, Albania, Serbia, Ucraina), din America de Nord (Canada) și America de Sud (Peru, Columbia), cu țări mediteraneene (Algeria, Tunisia, Maroc, Egipt), din Orientul Apropiat (Liban, Israel) sau Îndepărtat (Coreea de Sud, Vietnam), inclusiv cu state din Pacific.

Dezvoltarea politicii comerciale multilaterale rămâne o prioritate pentru Uniunea Europeană, negocierile actuale din cadrul O.M.C.¹² axându-se, din perspectiva liberalizării, în continuare, a comerțului, pe domenii importante, cum sunt agricultura, accesul pe piață al produselor neagricole, drepturile de proprietate intelectuală etc., în vederea restabilirii încrederii în mediul de afaceri, precum și a revigorării disciplinare a sistemului comercial multilateral.

Uniunea Europeană, inclusiv România, este foarte activă în cadrul procedurilor de reglementare a diferendelor, în vederea aplicării obligațiilor comerciale multilaterale ale partenerilor săi.

La nivelul anilor anteriori, UE era implicată în 160 de dispute comerciale, 87 în calitate de “parte vătămată” și 73 în calitate de respondent, în alte 131 de diferende declarându-se terță parte interesată.

De remarcat că disputele transatlantice vizează subiecte sensibile ale comerțului, cum sunt importurile de carne de vită tratată cu hormoni, reglementări privind importurile de vin, promovarea transmisiilor televizate a programelor de origine europeană etc. (Caseta 2 – Măsuri de apărare comercială în UE).

---

¹² Organizația Mondială a Comerțului (OMC) a luat ființă în 1995 (prin transformarea acordului GATT în urma runde Uruguay), aceasta numărând în prezent 164 țări membre, care derulează peste 90% din comerțul mondial. Apartenența la OMC impune respectarea a 5 principii comerciale fundamentale, respectiv tratamentul națiunii celei mai favorizate (MFN), tratamentul național, transparența legislativă, reducerea barierelor comerciale prin negocieri multilaterale și utilizarea prevalentă a sistemului de taxe în dauna cotelor sau a altor măsuri netarifare. Funcția primordială a OMC rezidă în administrarea a circa 60 acorduri și angajamente separate ale membrilor săi, existând și un mecanism de reglementare a disputelor în cazul nerespectării acestor acorduri (Organul de Reglementare a Diferendelor-ORD). Periodic, OMC verifică regimul comercial național al fiecărui stat membru, precum și conformitatea acestuia cu regulile organizației. România este membru-fondator al OMC, începând cu anul 2003, deținând președinția unor importante Comitete din cadrul OMC (Licențe de Import, Antidumping, Subvenții și Măsuri Compensatorii, Evaluare în Vamă și Măsuri investiționale legate de comerț – TRIMs).

Caseta 2

POLITICA COMERCIALĂ COMUNĂ a UE - Măsuri de apărare comercială

În privința **instrumentelor de apărare comercială**, pentru remedierea distorsiunilor pe piața unică generate de practicile neloiale ale unor exportatori din state terțe, UE poate aplica măsuri antidumping, antisubvenție și compensatorii, iar în cazul deteriorării semnificative a situației producătorilor comunitari ca urmare a creșterii imprevizibile, masive și bruște a importurilor, poate întreprinde măsuri de salvagardare.

Măsuri antidumping. Criteriul-cheie în evaluarea situației este relația între prețul produsului exportat în UE și valoarea lui normală, respectiv prețul comparabil pentru produsul similar în țara exportatoare. Un alt criteriu important este prețul de export, pe baza căruia se stabilește marja de dumping, respectiv suma cu care acesta este depășit de valoarea normală, cu unele ajustări ținând seama de diferențele în privința condițiilor de vânzare, regimului de impozitare și altor aspecte care afectează comparabilitatea prețului. Aplicarea taxelor antidumping se face pe baza evaluării prejudiciului adus industriei comunitare, în special în privința impactului asupra gradului de utilizare a capacităților de producție, stocurilor, vânzărilor, segmentului de piață, prețurilor, profiturilor, randamentului investițiilor, lichidităților financiare și forței de muncă. Dacă se constată că există elemente de probă suficiente pentru a justifica inițierea procedurii antidumping, Comisia Europeană declanșează investigația, ce are ca obiect, în mod simultan, dumpingul și prejudiciul. Investigația se încheie în termen de 15 luni de la inițierea procedurii, fie prin încetarea acesteia, dacă rezultatul este negativ, fie prin adoptarea unei măsuri definitive. Dacă interesul UE reclamă intervenția imediată în vederea înlăturării prejudiciului, se pot institui taxe antidumping provizorii în termen de 9 luni de la inițierea investigației. Dacă rezultă că există dumping, că acesta cauzează prejudiciu, și că interesul UE necesită o intervenție, se instituie o taxă antidumping definitivă asupra importurilor la preț de dumping, care rămâne în vigoare cât este necesar pentru contracararea impactului ce cauzează prejudiciu.

2. Măsuri antisubvenție (AS). Aplicarea acestor măsuri de către UE la importul din țări terțe se face în conformitate cu prevederile Acordului privind Subvențiile stabilite în cadrul OMC. Impunerea de măsuri compensatorii se aplică dacă se constată că este o subvenție la export, sau o subvenție limitată la o anumită companie, industrie sau un grup de companii sau industrii, dacă se produce un prejudiciu material industriei UE sau amenință să cauzeze un prejudiciu unei părți importante a ramurii economice respective a UE (scăderea cotei de piață, reducerea prețurilor producătorilor și presiunea crescută asupra producției, vânzărilor, profiturilor, productivității etc.). Ca și în cazul măsurilor antidumping, Comisia Europeană conduce investigația și decide măsuri provizorii, măsurile definitive fiind impuse însă de Consiliul de Miniștri.

3. Măsuri de salvagardare (MS). Aceste măsuri se întreprind de către UE pe baza regulilor prevăzute în Articolul XIX din GATT 1994, care dă posibilitatea membrilor OMC să aplice măsuri privind limitarea importurilor, pe o bază nediscriminatorie, în scopul protejării industriei naționale împotriva unui prejudiciu grav, sau a amenințării cu prejudiciul grav, pe care îl provoacă o creștere a acestor importuri. Prin acest acord se interzic măsurile din așa-zisa “zonă gri”, cum ar fi restrângerea voluntară a exporturilor sau alte aranjamente privind împărțirea piețelor. Regula de bază a regimului general de import în UE, stabilită în principal în Regulamentele (EC) 260/2009 (pentru Membrii OMC) și 519/94 (pentru țările terțe ne-membre OMC), este importul nerestricționat, care are însă trei excepții: a) Măsurile de salvagardare; b) Contingentele privind importurile originare din unele țări; c) Supravegherea, care nu este o măsură de restricționare a importului, ci un sistem de licențiere automată a importurilor. Măsurile curente ale UE vizează sectoarele sensibile, cum sunt comerțul cu produse siderurgice, textile și agricole, în aceste cazuri introducând limitări cantitative, pe baza unui sistem de cote, precum și licențe/certificate de import.

4. Apărare împotriva barierelor comerciale. UE a stabilit o procedură care permite operatorilor economici și Statelor Membre să solicite instituțiilor Comunității Europene să reacționeze la orice barieră în calea comerțului impusă de țări terțe, cu scopul de a elimina prejudiciul rezultat sau efectele adverse asupra comerțului, în conformitate cu regulile internaționale stabilite de OMC.

Totodată, exporturile către S.U.A. fac obiectul preocupărilor U.E., unele dintre cele mai dezbătute, fiind legate de practica americană de susținere a firmelor la extern și de impunere a măsurilor de salvagardare la importurile de produse din oțel, în prezent declanșându-se un adevărat război comercial, cu un accent protecționist crescând și cu urmări imprevizibile pe mediul mediu și lung cu privire la perspectivele liberalizării comerțului mondial¹³.

În anul 2015, pornind de la faptul că mai mult de 30 milioane de locuri de muncă depind de exporturile în afara spațiului UE, noua abordare a politicii comerciale la nivelul Comunității Europene a lansat strategia *Trade for all*, bazată pe o serie de inițiative, a căror finalitate ar fi în beneficiul Consumatorilor, locurilor de muncă, IMM-urilor, cetățenilor UE și ai țărilor în curs de dezvoltare¹⁴.

---

¹³ Administrația americană, sub președinția lui Donald Trump, conduce o politică comercială din ce în ce mai protecționistă și uneori agresivă. În scopul apărării și revigorării producătorilor autohtoni din sector, în luna martie 2018, SUA a impus majorarea cu 25% a taxelor vamale la o serie de produse siderurgice, prin care s-ar urmări reducerea cu circa 13 mil. tone a importurilor de asemenea produse. Măsura, inițial îndreptată împotriva importurilor din China, ca răspuns la forțarea transferului de tehnologie, patente și drepturi de proprietate intelectuală către companii chineze din partea companiilor americane care operează pe teritoriul Chinei, a afectat și produsele originare din Uniunea Europeană. În luna iulie 2018, constatând tendința de deviere (*trade diversion*) a comerțului cu produse siderurgice către spațiul UE, precum și de diminuare a prețurilor, Comisia Europeană a anunțat, ca măsură de salvagardare în urma acțiunilor SUA, precum și de apărare a producătorilor și locurilor de muncă din sector, susținută de toate statele membre, stabilirea temporară de contingente (pe un termen de 200 de zile) la importul unui număr de 23 produse din oțel (fiind afectate peste 300 poziții tarifare) la nivelul mediei importurilor pe ultimii trei ani și majorarea cu 25% a taxelor vamale la cantitățile ce depășesc acest nivel, inițiind, în același timp, acțiuni legale la OMC, atât împotriva SUA, în privința taxelor vamale, cât și a Chinei, legată de practicile privind transferul de tehnologie (European Commission, *Commission imposes provisional safeguard measures on imports of steel products*, Press release, EC, 18 July, 2018).

¹⁴ Între aceste inițiative, se numără eficientizarea politicii comerciale și revizuirea acesteia, în funcție de noile realități, cum sunt economia digitală, lanțurile valorii adăugate, importanța crescândă a serviciilor prin parteneriate între țările membre, extinderea măsurilor vizând susținerea dezvoltării durabile, includerea regulilor anti-corupecție în viitoarele acorduri comerciale, accelerarea negocierilor TTIP, întărirea prezenței UE în Asia și Pacific, inclusiv începerea negocierii de acorduri comerciale cu Australia și Noua Zeelandă, precum și renegocierea acordului cu țările ASEAN. În acest sens, se remarcă faptul că, în ciuda eforturilor, din cauza retragerii SUA, negocierile privind acordul TTIP au fost întrerupte în 2017. Pe de altă

Pe lângă politicile comerciale tarifare și netarifare, aliniate și aplicate la nivel UE din 2007, începând cu anul 2002 s-a introdus un mecanism similar, din multe puncte de vedere, cu cele existente în alte țări, pentru susținerea și promovarea exporturilor prin (OUG nr. 120), structurat pe două tronsoane, respectiv instrumente în administrarea EXIMBANK și a unor ministere de linie, prin care se acordă finanțări, garanții și asigurări din fonduri de stat pentru produsele de export și se co-finanțează, de la bugetul de stat, participarea la târguri și expoziții internaționale, la misiuni economice și alte acțiuni de promovare în străinătate, elaborarea de studii de piață ș.a. În cazul României, cheltuielile bugetare în acest scop sunt subdimensionate, comparativ cu alte state care alocă sume de ordinul a zeci și sute de milioane de dolari anual, precum și în raport cu necesitățile diversificării exporturilor și a piețelor de export, creșterii competitivității produselor românești și a exporturilor de produse industriale și agricole cu grad ridicat de prelucrare, integrarea eficientă pe lanțurile internaționale ale valorii adăugate. Suma alocată în anul 2016 celui de-al doilea tronson (Ministerul pentru Mediul de Afaceri, Comerț și Antreprenariat și Ministerul Economiei) a fost de circa 36 mil. lei, și aceasta nefiind utilizată în totalitate, ceea ce relevă o capacitate scăzută de absorbție a exportatorilor români, în special din cauze birocratice, ca urmare a procedurilor greoaie de administrare a instrumentelor respective din partea instituțiilor responsabile¹⁵.

---

parte, negocierile cu Japonia, începute în 2013, au fost finalizate în decembrie 2017, prin semnarea Parteneriatului Economic, apreciat ca cel mai important acord bilateral al UE, prin care schimburile comerciale urmează a fi liberalizate, creându-se cea mai mare zonă economică și comercială liberă din lume (European Commission, *Commission welcomes Council green light for EU-Japan Economic Partnership Agreement*, Press release, EC, 6 July, 2018).

¹⁵ Este relevantă în acest sens sinteza discuțiilor din cadrul reuniunii Consiliului de export de la finele anului 2016, care consemna că, în 2016, Programul de Promovare a Exportului nu s-a putut realiza decât în proporție de cca 50%, din motive strict birocratice (*PROCES-VERBAL al reuniunii Consiliului de Export din data de 20 decembrie 2016*, Secretariatul Consiliului de Export, Departamentul de Comerț Exterior, decembrie, 2016).

La acest mecanism, din 2016 (prin Ordinul nr. 455/2016) s-au instituit scheme de ajutor de minimis, pentru acțiunile din Programul de promovare a exportului administrat de Ministerul pentru Mediul de Afaceri, Comerț și Antreprenariat, privind participarea operatorilor economici la târguri și expoziții internaționale în străinătate, organizarea de misiuni economice în străinătate și realizarea de studii de piață și pe produse, iar din 2017 (prin OUG nr. 8), s-a adăugat Programul de susținere a internaționalizării operatorilor economici români cu finanțare de la buget, căruia i-au fost alocate 15 mil. lei (50 mii lei/beneficiar), cifră ne semnificativă dacă se au în vedere costurile și riscurile inițierii de activități în străinătate, mai ales în spațiul extraUE.

2. Evoluția schimburilor comerciale ale României în perioada 1990-2017

Pe ansamblul perioadei de tranziție la economia de piață, evoluția schimburilor economice externe ale României a suferit modificări majore, atât din punctul de vedere al volumului, structurii și dinamicii, cât și al orientării geografice, fiind influențată de o multitudine de factori interni și externi, între care, cu impactul cel mai semnificativ fiind desființarea CAER, la mijlocul anului 1991, și apropierea treptată de Uniunea Europeană, într-un context internațional, caracterizat de accelerarea procesului globalizării, dar și de o criză financiară de proporții mondiale, în anii 2008 și 2009. Din analiza datelor prezentate în tabelul 10, structurate pe cele patru subperioade relevante (preasociere, asociere, preaderare și aderare), se constată creșterea semnificativă a comerțului exterior al României, media anuală a exporturilor și importurilor în perioada postaderare fiind de 2,2-2,5 ori mai mare comparativ cu cea din perioada preaderare, de circa 5 ori mai mare, față de perioada de asociere, și de circa 10 ori superioară mediei anuale din perioada de preasociere.

Tabel 10**Media anuală a exporturilor, importurilor și soldului balanței comerciale, în perioada 1990-2017, pe subperioade**

-mil. euro-

Perioada	Medie anuală		
	Exporturi	Importuri	Deficit comercial
Preasociere: 1990*-1995	4.509	6.122	1.613
Asociere: 1996-2000	8.114	10.762	2.648
Preaderare: 2001-2006	18.342	26.177	7.835
Postaderare: 2007-2017	45.159	56.710	11.551
TOTAL	24.559	30.649	6.090

* Pentru 1990, în lipsa datelor INS privind exportul și importul, acestea au fost recalculat pe bază de dinamici.

Sursa: calcule pe baza datelor INS (Baza de date Tempo online).

În același timp, înregistrarea de deficite comerciale, în cele patru subperioade, practic, în toți anii perioadei de analiză, a reprezentat o constantă a evoluției comerțului exterior al României, ceea ce, având în vedere majorarea permanentă a acestora și atingerea unei medii anuale de peste 11,5 mld. euro, în perioada postaderării, relevă o cronicizare a dezechilibrului balanței comerciale, în cazul țării noastre, în proporție de circa $\frac{3}{4}$ produsă pe seama schimburilor comerciale intra-UE.

În primii ani ai tranziției, caracterizați de schimbări profunde ale cadrului legal și instituțional, cu impact advers asupra economiei, intrată în recesiune, în perioadele 1990-1992 și 1997-1999, nivelul comerțului exterior s-a redus drastic, comparativ cu 1989, abia după anul 2000 exporturile reușind să revină la acest nivel. Dacă în perioada preasocierii, doar circa 50% din exporturi erau orientate către țările Uniunii Europene, acestea reprezentând originea a circa 36% din importuri, în perioadele de asociere și de preaderare, ponderea UE în comerțul exterior al României s-a majorat semnificativ, atingând 61%, respectiv 69% din

exporturi și 55%, respectiv 68% din importuri, ceea ce relevă un grad înalt de integrare comercială cu UE, în condițiile majorării deficitelor comerciale pe segmentul intra-UE, precum și al accentuării dezechilibrului balanței comerciale, pe ansamblul schimburilor internaționale ale țării.

În perioada asocierii și în special a preaderării, în primul rând, pe seama apropierii de UE, comerțul exterior al României a fost caracterizat de apariția și extinderea fenomenului IPT (*Inward Processing Trade*), respectiv a operațiunilor în regim de perfecționare activă, prin importul temporar (fără transfer de proprietate) de materii prime, accesorii, subansamble, care sunt supuse unui proces de prelucrare, asamblare, transformare pe teritoriul național și ulterior reexportate. Ponderea acestor reexporturi în totalul exporturilor României ajunsese la 46% în 1999 și la 52% în 2005, cu mențiunea că statele UE (în principal Italia și Germania) reprezentau principalul partener, deținând peste 2/3 din totalul acestor operațiuni (Georgescu G., 2006, p. 27). Din anul 2006, exporturile după prelucrarea activă au intrat pe un trend descendent, atât în valoare absolută, cât și relativă, care continuat și în perioada postaderării (în 2017 reprezentau circa 10% din totalul exporturilor, concentrate, aproape exclusiv, pe relația UE), în ultimii 10 ani suferind și o schimbare structurală a operațiunilor derulate, respectiv de la predominanța produselor din secțiunile XI și XII (confecții, respectiv încălțăminte conform clasificării NC) spre segmentul părți și accesorii pentru autovehicule, din secțiunea XVII (mijloace și materiale de transport).

Criza financiară globală din 2008-2009 a afectat fluxurile comerciale ale României, prin contracția severă a economiei și diminuarea, în consecință, a volumului comerțului exterior. Astfel, exporturile s-au diminuat de la 33,7 mld. euro în 2008 la 29,1 mld. euro în 2009, iar importurile, de o manieră mai drastică, respectiv de la 57,2 mld. euro la 39 mld. euro. Ca urmare, deficitul comercial al

României a înregistrat o reducere de la cifra record de 23,5 mld. euro în 2008 la 9,9 mld. euro în 2009. Trebuie menționat însă că, pe lângă acțiunea factorilor externi, în ceea ce privește importurile, acestea au suferit și impactul corectiv al creșterii lor excesive, din perioada 2007 - 2008, alimentate parțial de o cerere internă favorizată de expansiunea creditelor de consum, precum și a pieței imobiliare (Georgescu G., 2012, p. 14, 17). Ca atare, reducerea deficitelor comerciale în perioada postcriză nu semnifică o ajustare datorată ameliorării structurilor de producție, respectiv a competitivității produselor de export, ci mai degrabă o corecție determinată de supraîncălzirea economiei, în perioada precriză, și unor fenomene cu forme de manifestare, degenerate la nivelul sistemului financiar-bancar.

În perioada 2010-2016, volumul comerțului exterior al României a crescut permanent, cu menținerea sub 10 mld. euro a deficitelor anuale ale balanței comerciale, nivelurile înregistrate în perioada precriză fiind depășite, în cazul exporturilor, încă din 2010, redresate în numai doi ani, iar în cel al importurilor, din anul 2014. În contextul creșterii PIB cu 7% în anul 2017 și reapariției fenomenului de supraîncălzire a economiei, care a atras o majorare a creditelor de consum și imobiliare, cu impact asupra creșterii mai rapide a importurilor, deficitul balanței comerciale a crescut la circa 13 mld. euro, tendință ce continuă și în 2018, cu o amplitudine inferioară însă celei din perioada premergătoare crizei din 2009.

În scopul identificării schimbărilor produse în comerțul exterior al României, precum și a competitivității exporturilor, extrem de concludentă este analiza evoluției pozițiilor (locurilor) câștigate, respectiv pierdute în topul mondial, pe grupe de mărfuri codificate la nivel de trei cifre, conform clasificării SITC (Revision 3). Astfel, se constată că, față de anul 1995, primul an disponibil al seriei de date din statistica UNCTAD, în anul 2016 România a câștigat poziții la

exportul a 180 grupe de produse, din care, mai mult de 20 poziții la 90 grupe, între 10 și 20 poziții la 44 grupe, iar până în 10 poziții la 47 grupe.

Pe de altă parte, s-au pierdut poziții în ierarhia mondială la un număr de 70 grupe de produse, din care la 15 grupe mai mult de 20 poziții, la 23 grupe între 10 și 20 poziții, iar la 32 grupe până în 10 poziții. Din punct de vedere valoric, se remarcă faptul că, în anul 2016, ansamblul pozițiilor câștigate reprezenta circa 85% din totalul exporturilor României, iar cel al pozițiilor pierdute doar circa 15%.

Reprezentarea grafică a pozițiilor câștigate, respectiv pierdute în topul mondial al exporturilor este sugestiv prezentată în figurile 2 și respectiv 3.

La exporturi, grupele de marfă mai importante, cu cele mai multe poziții câștigate, au fost, în general, situate în categoria energie și materii prime, cum sunt: minereu de cupru și concentrate, grupa 322 (145 poziții); brichete și pelete din lignit, grupa 190 (125 poziții); gaz natural, grupa 343 (119 poziții); minereu de fier și concentrate, grupa 281 (114 poziții); lemn reziduuri și deșeuri de lemn, grupa 246 (91 poziții); fier și oțel, grupa 282 (72 poziții).

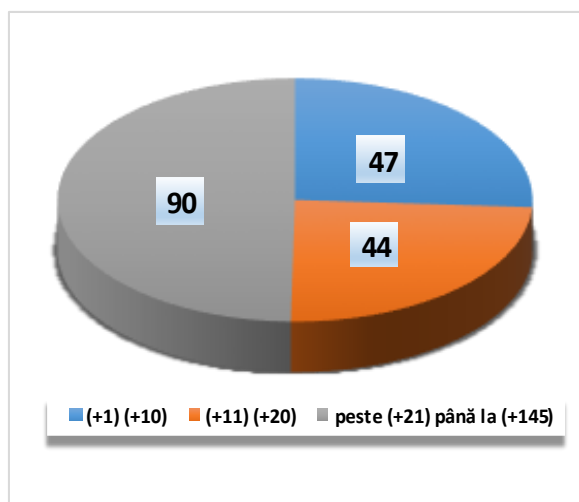

Fig. 2 Număr poziții câștigate la export 2016/1995

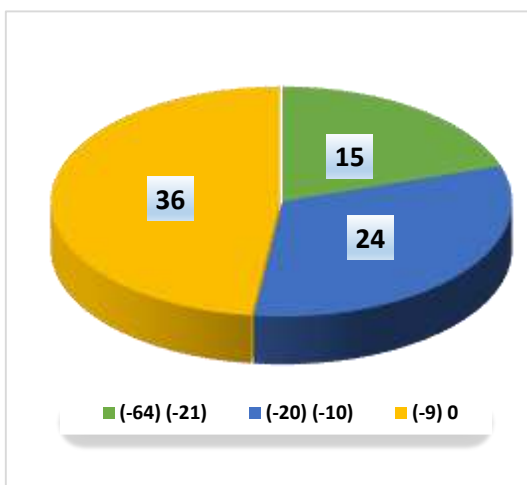

Fig.3 Număr poziții pierdute la export 2016/1995

Unul din capitolele importante de export, cu un nivel relativ ridicat al valorii adăugate, la care s-au câștigat 34 locuri, îl reprezintă autovehiculele cu motor (grupa 783), România ocupând poziția 34 în topul mondial al exporturilor la nivelul anului 2016.

O remarcă specială se impune pentru exporturile de cereale (grupa 044–porumb și respectiv 041–grâu), care au înregistrat un câștig de 7 poziții, România situându-se în anul 2016 pe locurile 7, respectiv 9, în topul exportatorilor mondiali la aceste produse.

Exporturile României au înregistrat pierderi de poziții atât la produse cu un grad scăzut de prelucrare, cum sunt îngrășămintele chimice, grupa 562 (45 poziții), cât și la cele cu valoare adăugată sporită, ca de exemplu autovehicule transport mărfuri, grupa 782 (14 poziții); tractoare, grupa 722 (17 poziții); mașini-unelte, grupa 731 (9 poziții).

Din punctul de vedere al nivelului tehnologic al pozițiilor câștigate la export în perioada 1995-2016, din datele prezentate în tabelul 11, rezultă că, pe ansamblu, aceste progrese s-au realizat îndeosebi la grupe de produse cu un nivel tehnologic mediu, a căror pondere în totalul valorii exporturilor a crescut de la 12,4% la 43,6%.

Câștiguri semnificative ale pozițiilor la export s-au înregistrat și la grupele de produse cu un nivel tehnologic înalt, a căror pondere în valoarea totală a exporturilor s-a majorat de la 1,2% în 1995 la 8,6% în 2016, nivel totuși mai degrabă modest, reflectând competitivitatea relativ scăzută a economiei românești¹⁶.

---

¹⁶ Exporturile României nu excelează în produse cu valoare adăugată ridicată, una din cauze fiind legată de ponderea scăzută a companiilor inovative care înregistrează ritmuri înalte de creștere, inclusiv „gazele” (înființate de mai puțin de 5 ani). Analiza întreprinsă de Simion, Gheorghe și Zaman (2017, pp. 43-62) relevă că, în cazul României, acest tip de companii, de regulă din categoria IMM, au o contribuție de numai 7-8% la exporturile României, iar în cadrul acestora,

Tabel 11

Structura pozițiilor câștigate și pierdute la export după nivelul lor tehnologic, în anul 2016 comparativ cu anul 1995

Nivelul tehnologic al exporturilor	1995			2016	
	Număr poziții	mil. USD	% în total	mil. USD	% în total
TOTAL poziții câștigate, din care:	180	3.716	47,5	53.665	84,9
Produse primare, inclusiv resurse naturale	79	688	8,8	11.141	17,6
Produse de tehnologie scăzută	32	1.965	25,1	9.538	15,1
Produse de tehnologie medie	54	973	12,4	27.577	43,6
Produse de tehnologie înaltă	15	90	1,2	5.409	8,6
TOTAL poziții pierdute, din care:	70	4.114	52,5	9.555	15,1
Produse primare, inclusiv resurse naturale	37	1.472	18,8	4.526	7,2
Produse de tehnologie scăzută	13	1.714	21,9	3.632	5,7
Produse de tehnologie medie	16	821	10,5	817	1,3
Produse de tehnologie înaltă	4	108	1,4	580	0,9
TOTAL	250	7.830	100,0	63.220	100,0

Sursa: Pe baza datelor UNCTAD, conform clasificării SITC (Revision 3)

Trebuie menționat, în acest sens, că România dispune de un important potențial de creștere a competitivității pe piețele externe, pentru multe produse ale industriei prelucrătoare, prin adâncirea specializării inter și intrasectoriale (Zaman Gh. și Vasile V., 2012, p. 22). Analiza diferitelor grade de competitivitate ale exporturilor României a relevat necesitatea promovării unor politici de specializare inteligentă pentru o serie de produse, semifabricate și componente, prin identificarea de nișe de export care să permită valorificarea unor avantaje competitive și comparative, bazate pe procese inovative, cooperare internațională și

---

„gazele” reprezentând sub 1% și caracterizându-se printr-o reziliență scăzută, la situații de criză și/sau șocuri externe.

ancorarea mai eficientă pe rețelele globale ale valorii adăugate (Zaman Gh. și Tudor A.C., 2016, p. 652). În privința pozițiilor pierdute la export, precizăm că, în cea mai mare parte, acestea s-au înregistrat la produsele primare din categoria resurselor naturale, precum și la grupele de produse cu un nivel tehnologic scăzut.

3. Balanța comercială a României în perioada postaderare

În perioada postaderare, soldul permanent negativ al balanței comerciale evidențiază caracterul cronic al dezechilibrului comerțului exterior al României care, cu variații mai mari sau mai mici, a însoțit întreaga perioadă de tranziție a economiei la mecanismele pieței concurențiale.

Analiza deficitului comercial FOB-CIF înregistrat în anul 2017, comparativ cu anul 2007, pe secțiuni de marfă conform Nomenclaturii Combinate (Tabelul 12), permite identificarea principalilor factori de influență, respectiv a produselor și activităților economice care concentrează dezechilibre externe majore. Ținând seama de contextul pre și postcriză descris anterior, precum și al impactului asupra comerțului exterior al României, care a determinat scăderea deficitului comercial de la 21,7 mld. euro în 2007 la 12,9 mld. euro în 2017, se constată că, deși numărul de secțiuni cu excedent comercial s-a dublat în această perioadă, respectiv de la 4 la 8, la principalele secțiuni care înregistrau deficite (produse alimentare, băuturi și tutun; produse chimice; materiale plastice, cauciuc și articole; metale comune și articole) dezechibrul comercial s-a accentuat. O remarcă specială se impune pentru secțiunea XVII (Mijloace și materiale de transport) care, dacă în anul 2007 înregistra un deficit comercial de 3,5 mld. euro, în anul 2017 se afla într-o situație de excedent (3,8 mld. euro, constituind circa o jumătate din totalul celor cu excedent comercial), explicată, în primul rând, de succesul Dacia Logan pe piețele externe, cu mențiunea că aceasta se situează pe segmentul *low cost*.

Tabel 12

**Balanța comercială a României pe secțiuni NC cu deficit/excedent, în
anul 2017 comparativ cu anul 2007 (mil. euro)**

2007			2017		
Secțiuni cu deficit comercial		Sold	Secțiuni cu deficit comercial		Sold
I	Animale vii și produse animale	-618	I	Animale vii și produse animale	-747
II	Produse vegetale	-597	IV	Produse alimentare, băuturi și tutun	-1.398
III	Grăsimi și uleiuri animale sau vegetale	-76	V	Produse minerale	-2.917
IV	Produse alimentare, băuturi și tutun	-926	VI	Produse chimice	-5.326
V	Produse minerale	-3.844	VII	Materiale plastice, cauciuc și articole din acestea	-1.954
VI	Produse chimice	-2.743	VIII	Piei crude, piei tăbăcite, blănuri și produse din acestea	-597
VII	Materiale plastice, cauciuc și articole din acestea	-1.632	X	Pastă de lemn, hârtie, carton și articole din acestea	-696
VIII	Piei crude, piei tăbăcite, blănuri și produse	-529	XI	Materiale textile și articole din acestea	-800
X	Pastă de lemn, hârtie, carton și articole din acestea	-688	XIII	Articole din piatră, ipsos, ciment, ceramică, sticlă	-618
XIII	Articole din piatră, ipsos, ciment, ceramică, sticlă	-708	XV	Metale comune și articole din acestea	-2.639
XV	Metale comune și articole din acestea	-860	XVI	Mașini și aparate; echipamente electrice; aparate de înregistrat sau de reprodus sunet și imagini	-3.149
XVI	Mașini și aparate; echipamente electrice; aparate de înregistrat sau de reprodus sunet și imagini	-6.299	Total deficit		-20.841
XVII	Mijloace și materiale de transport	-3.525	Secțiuni cu excedent comercial		
XVII I	Instrumente și aparate optice, fotografice, cinematografice, medico-chirurgicale și similare	-591			
XXII	Produse necuprinse în alte secțiuni	-31	II	Produse vegetale	1.143
Total deficit		-23.671	III	Grăsimi și uleiuri animale sau vegetale	19
Secțiuni cu excedent comercial			IX	Produse din lemn, exclusiv mobilier	952
			XII	Încălțăminte, pălării, umbrele și articole similare	423
IX	Produse din lemn, exclusiv mobilier	414	XVII	Mijloace și materiale de transport	3.789
XI	Materiale textile și articole din acestea	303	XVIII	Instrumente și aparate optice, fotografice, cinematografice, medico-chirurgicale și similare	431
XII	Încălțăminte, pălării, umbrele și articole similare	846	XX	Mărfuri și produse diverse	943
XX	Mărfuri și produse diverse	335	XXII	Produse necuprinse în alte secțiuni	185
Total excedent		1.898	Total excedent		7.885
TOTAL deficit balanță comercială		-21.773	TOTAL deficit balanță comercială		-12.956

Sursa: calcule proprii după datele din Buletinul statistic de comerț exterior, lunile decembrie 2007 și decembrie 2017, INS.

Analiza pe țări a soldului balanței comerciale relevă că România înregistrează deficite importante cu statele UE, cele mai semnificative cu țările dezvoltate din spațiul european (în special pe relațiile Germania, Olanda și Austria, cu deficite anuale de 1-1,5 mld. euro), dar și cu unele state membre din Europa Centrală și Est, cum ar fi Ungaria și Polonia (cu deficite anuale de 2-2,5 mld. euro).

În ceea ce privește relațiile comerciale ale României cu statele extra-UE, menționăm persistența unor deficite comerciale majore cu China (circa 3 mld. euro), Federația Rusă (circa 1,5 mld. euro) și Kazahstan (circa 1 mld. euro), care constituie pentru România piețe de aprovizionare cu combustibili, dar și pentru importul unor produse ale industriei prelucrătoare.

Trebuie menționat că persistența deficitelor comerciale, prin impactul asupra configurației contului curent al balanței de plăți externe, poate afecta echilibrul financiar extern și stabilitatea macroeconomică a țării, cum s-a întâmplat în perioada precriză.

După cum se observă în tabelul 13, principala componentă a balanței contului curent o reprezintă balanța bunurilor (FOB-FOB), al cărei deficit a înregistrat niveluri record în anii 2007 și 2008 (peste 16,5 mld. euro), pe seama majorării excesive a importurilor, alimentate de creșterea cererii de bunuri de consum și explozia creditării, determinând deficite de cont curent care au atins 13,7% din PIB în 2007 și 12,1% în 2008, cu mult peste pragurile prudențiale de alertă ale acestui indicator, atât pe plan internațional, cât și european, respectiv de 4%. Cu toate că în perioada respectivă, deficitele de cont curent erau finanțate, în proporție de 45-75% de investițiile străine directe (fluxuri autonome), diferența a fost acoperită prin fluxuri valutare compensatorii (împrumuturi), care au condus la

majorarea datoriei externe, atât private, cât și publice, exercitând o presiune crescândă asupra balanței de plăți a României.

Tabel 13

Evoluția contului curent al balanței de plăți externe și a principalelor capitole, în perioada 2005-2012

Anii	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
PIB (mld. euro)	79,2	95,1	121,3	139,7	118,3	124,1	131,2	132,0
Balanță Cont Curent (mil. euro)	- 6888	- -9973	- 16677	- 16877	- 4913	- 5158	- 5938	- 5843
Deficit Cont Curent în PIB (%)	8,7	10,5	13,7	12,1	4,2	4,2	4,5	4,4
Balanță bunuri FOB-FOB (mil. euro)	- 7806	- 11759	- 17822	- 18199	- 6871	- 5864	- 7409	- 7379
Balanță servicii (mil. euro), din care:								
- transporturi (mil. euro)	-349	6	477	836	-294	-745	340	1129
	-395	-424	-505	57	77	-156	883	1162
	-				-	-	-	-
Venituri (mil. euro)	2326	-3014	-4152	-5530	1902	1960	2207	3025
Transferuri curente (mil. euro)	3593	4794	4820	6016	4154	3411	3338	3432
Gradul de finanțare prin ISD a deficitului de cont curent (%)	75,6	45,3	43,5	56,2	71,0	50,3	32,3	36,6

Sursa: BNR, Comunicate de presă privind Balanța de plăți și datoria externă, luna decembrie a anilor perioadei 2005-2012.

Astfel, în contextul declanșării crizei financiare globale în 2008, plățile externe ale României au intrat în dificultate, în prima parte a anului 2009, impunând apelarea la asistența financiară din partea FMI și UE, respectiv printr-un împrumut de 20 mld. euro, contractat în aprilie 2009.

Dacă, în anii postcriză, deficitul de cont curent a înregistrat o ajustare severă în jos (la 4-4,5% din PIB în perioada 2009-2012), această corecție abruptă s-a produs inițial sub impactul reducerii cu circa 2/3 a deficitului balanței bunurilor, ca urmare a prăbușirii importurilor, respectiv de la 52,8 mld. euro în 2008 la 35,8 mld. euro în anul 2009, după care balanța bunurilor s-a menținut pe deficite anuale de 5,8-7,4 mld. euro.

În perioada 2013-2017, deficitele de cont curent s-au menținut sub pragul de alertă de 4% din PIB, dar, așa cum se observă din datele prezentate în tabelul 14, în ultimii ani acestea se situează pe o pantă graduală de deteriorare, ca urmare a creșterii deficitelor balanței bunurilor, de la 5,4 mld. euro în 2013, la 6,3 mld. euro în 2014, la 7,8 mld. euro în 2015, la 9,3 mld. euro în 2016 și la peste 12 mld. euro în 2017.

Tabel 14

Evoluția contului curent al balanței de plăți externe și a principalelor capitole, în perioada 2013-2017

Anii	2013	2014	2015	2016	2017
PIB (mld. euro)	144,3	149,0	157,3	170,9	188,0
Balanță Cont Curent (mil. euro)	-1168	-686	-1943	-3498	-6464
Deficit Cont Curent în PIB (%)	-0,8	-0,5	-1,2	-2,1	-3,4
Balanță bunuri FOB-FOB (mil. euro)	-5443	-6335	-7794	-9254	12028
Balanță servicii (mil. euro), din care:	4700	5867	6794	7723	7962
- transporturi (mil. euro)	2494	2814	3408	3622	3640
Venituri primare (mil. euro)	-3112	-1904	-3738	-4467	-5033
Venituri secundare (mil. euro)	2687	1686	2795	2500	2635

Notă: începând din 2013, conform principalei revizuirii metodologice impuse de impactul schimburilor internaționale în regim vamal suspensiv (*processing* bunuri intermediare) asupra statisticilor internaționale în privința balanței de plăți, introduse de FMI prin BPM6 (*Balance of Payments Manual*), prelucrarea bunurilor aflate în proprietatea terților a fost reclassificată de la comerțul cu bunuri la comerțul cu servicii.

Sursa: BNR, Comunicate de presă privind Balanța de plăți și datoria externă, luna decembrie a anilor perioadei 2013-2017.

Se mai poate constata, inclusiv ca urmare a schimbărilor metodologice ale statisticii balanței de plăți externe (vezi Nota de la tabelul 14), contribuția din ce în ce mai semnificativă a excedentelor balanței serviciilor internaționale, respectiv a contribuției de circa 50% a transporturilor la realizarea acestora.

În același timp, trebuie precizat că, în perioada postcriză, deși influxurile nete de investiții străine directe s-au diminuat la circa 3-4 mld. euro anual, menținerea rolului lor important în finanțarea deficitelor de cont curent, având în vedere că aceste investiții sunt constituite, în cea mai mare parte, prin majorarea participațiilor la capital, provenind din reinvestirea profitului, care este în lei, iar transferul acestora, exprimat în euro, la ieșiri prin debitul veniturilor primare din contul curent și, respectiv, la intrări, prin creditul contului financiar, trebuie interpretată cu rezerve.

După primele 7 luni din 2018, deficitul de cont curent era de 4,8 mld. euro (balanța bunurilor înregistrând un deficit de peste 7 mld. euro), ceea ce, chiar în ipoteza realizării PIB-ului prognozată de 203 mld. euro la nivelul întregului an, implică riscul ca deficitul de cont curent să depășească pragul de 4%. Chiar dacă repetarea scenariului din 2009 este puțin probabilă, cert este că România va intra în atenția mecanismelor de alertă ale Comisiei Europene privind dezechilibrele macroeconomice.

Atenuarea deficitelor comerciale, în condițiile în care procesul de globalizare a piețelor și creșterea interdependențelor dintre economii se intensifică, iar lanțurile valorice internaționale oferă noi oportunități de specializare și cooperare între agenții economici, depinde de diversificarea orientării geografice pe parteneri comerciali ai României, vizând piețe țintă către care urmează să se deruleze cu prioritate comerțul exterior, corespunzător progreselor realizate în nivelul tehnologic și modernizarea structurilor economiei românești, precum și menținerii atractivității acesteia pentru investitorii străini, care pot contribui major la echilibrarea balanței comerciale a țării.

4. Impactul ISD asupra comerțului exterior și balanței comerciale

Creșterea sensibilă în economia românească a volumului ISD s-a manifestat îndeosebi ca urmare a sporirii încrederii investitorilor străini în mediul de afaceri din România, favorizată de aderarea la NATO și recunoașterea de către UE a statutului de țară cu economie funcțională de piață, de progresele realizate în pregătirea, preluarea și/sau adaptarea de către România a aplicării capitolului Acquis-ului Comunitar, inclusiv prin utilizarea instrumentelor financiare de preaderare (ISPA, SAPARD, PHARE).

Stocul ISD a crescut permanent, mai ales în perioada preaderării și postaderării la UE, majorându-se de la circa 10 mld. euro în 2003, la 34,5 mld. euro în 2006 și atingând peste 70 mld. euro la finele anului 2016. Din punctul de vedere al orientării pe activități economice, acestea s-au dezvoltat în special pe orizontala economiei, din stocul total al ISD la finele anului 2016, circa 56% fiind concentrate în sectorul serviciilor, preponderent în intermediari financiare, comerț, precum și construcții și tranzacții imobiliare, în timp ce investițiile străine verticale, cu efecte de propagare pozitive în amonte și aval (*spillovers*) din industrie, inclusiv sectorul energie electrică, gaz și apă, reprezentau doar 44%.

Analiza exporturilor, importurilor și a situației balanței comerciale, aferente implicării întreprinderilor ISD în schimburile comerciale internaționale ale României, cumulat pe ansamblul perioadei 2007-2016 (tabelul 15), relevă că acestea au deținut un rol determinant, reprezentând circa 2/3 din comerțul exterior al țării. Se remarcă faptul că soldul balanței comerciale al firmelor cu participare străină de capital a fost pronunțat negativ la nivel macroeconomic, ceea ce a exercitat o presiune constantă și semnificativă asupra deficitului comercial și de cont curent al balanței de plăți externe a României, inclusiv asupra creșterii gradului de îndatorare și deteriorării poziției investiționale internaționale a țării.

Tabel 15**Exporturile, importurile și balanța comercială a întreprinderilor ISD, cumulat în perioada 2007-2016, pe principalele sectoare**

Ramuri / sectoare ale economiei	Exporturi ISD		Importuri ISD		Sold balanță comercială ISD
	mil. euro	% în total	mil. euro	% în total	mil. euro
Industrie prelucrătoare	249.596	85,3	211.057	64,3	38.540
Comerț	27.252	9,3	94.433	28,8	-67.182
Alte sectoare	15.850	5,4	22.767	6,9	-6.918
Total	292.698	100,0	328.257	100,0	-35.560

Sursa: Calculat pe baza datelor din *Investițiile străine directe în România*, anii perioadei 2006-2016, BNR.

Pe fondul capacității concurențiale slabe a industriei bunurilor de consum din România, inclusiv alimentare și de folosință îndelungată, de satisfacere insuficientă a cererii interne, principala sursă a deficitului comercial, înregistrat de întreprinderile ISD, a reprezentat-o sectorul comerț, prin activitatea de import a reprezentanțelor celor mai importanți producători mondiali, precum și a retailerilor internaționali care au deschis lanțuri de distribuție acoperind practic întreg teritoriul țării.

La nivelul anului 2016, studiarea mai detaliată, pe sectoare și activități, a balanței comerciale a întreprinderilor ISD (tabelul 16), evidențiază următoarele aspecte:

a) conform datelor BNR, ponderea întreprinderilor ISD în totalul exporturilor a fost de 74% și respectiv de 66,3% în totalul importurilor, ceea ce relevă contribuția majoră a investițiilor străine la derularea comerțului exterior al României; statisticile oficiale evidențiază că din Top 100 cei mai mari exportatori din România, întreprinderile ISD ocupă primele 95 poziții;

Tabel 16

Soldul balanței comerciale al întreprinderilor cu ISD pe ramuri ale economiei, în anul 2016

-mil. euro -

Excedent comercial întreprinderi ISD		Deficit comercial întreprinderi ISD	
Industrie	8.049	• Alimente, băuturi și tutun	-601
- Industrie extractivă	72	• Ciment, sticlă, ceramică	-88
- Industrie prelucrătoare, din care:	7.857	• Prelucrare țigări, produse chimice, cauciuc și mase plastice	-497
• Fabricarea produselor din lemn, inclusiv mobilă	1.146	Activități profesionale științifice, tehnice și administrative și servicii suport	-132
• Fabricarea calculatoarelor, altor produse electronice, optice și electrice	494	Agricultură	-4
• Mașini, utilaje și echipamente	878	Comerț	-9.171
• Metalurgie	1.502	Construcții și tranzacții imobiliare	-107
• Mijloace de transport	4.118	Hoteluri și restaurante	-20
• Textile, confecții și pielărie	896	Tehnologia informației și comunicații	-373
• Alte ramuri ale industriei prelucrătoare	14	Intermedieri financiare și asigurări	-124
Energie electrică, gaze și apă	115	Transporturi	-106
		Alte activități	-104
Total excedent comercial	9.235	Total deficit comercial	-11.327
Sold net balanță comercială întreprinderi ISD			-2.092

Sursa: calculat pe baza datelor din *Investițiile străine directe în România în anul 2016*, BNR, 2017, p. 16.

- b) întreprinderile ISD din industria prelucrătoare și-au adus contribuția la echilibrarea balanței comerciale a României, ajungând la un sold pozitiv de 6,67 mld. euro, neputând însă acoperi deficitul înregistrat de ramura comerț în acest an, respectiv 9,17 mld. euro;
- c) industria mijloacelor de transport contribuie, în proporție de aproape 50%, la realizarea excedentului comercial al întreprinderilor ISD, metalurgia cu 16%, iar fabricarea produselor din lemn, inclusiv mobilă, cu 12%;
- d) în general, companiile ISD din România ce operează în sectorul servicii au un impact nefavorabil asupra soldului balanței comerciale a României, deținând circa 90% din deficitul comercial al întreprinderilor ISD;
- e) o serie de ramuri ale industriei prelucrătoare au înregistrat un sold negativ al balanței comerciale a întreprinderilor ISD, între care: industria chimică, prelucrare țigări și produse din țigări, industria alimentară.

IV. Remarci concluzive

În întreaga perioadă a ultimului secol, economia României a suferit costuri adverse majore, îndeosebi pe seama acțiunii unor factori externi, cu impact atât asupra volumului comerțului exterior, cât și a structurii pe mărfuri și orientării geografice a schimburilor comerciale.

În primii ani după Marea Unire, cu o economie aproape distrusă în urma războiului, în contextul asumării costurilor implicate de întregirea teritoriului și beneficiind într-o măsură nesemnificativă de reparațiile de război impuse Germaniei, în perioada 1919-1921, România a fost importator net de produse agroalimentare pentru a asigura hrana populației.

În perioada Marii Depresiuni din 1929-1933, România a suportat sever impactul scăderii prețurilor mondiale la principalele sale capitole de export (cerealele și petrolul) înregistrând pierderi, în condițiile acumulării unei datorii externe ce trebuia achitată din valuta realizată prin exporturi, statul fiind nevoit să impună restricții, atât la import, cât și la regimul schimbului de devize.

Dificultățile financiare ale României din perioada interbelică au culminat cu subordonarea economiei intereselor de război ale Germaniei, din anul 1939 până la mijlocul anului 1944. În această perioadă, sub raportul volumelor, prețurilor, structurii pe mărfuri și orientării geografice, comerțul exterior al României a fost practic controlat de Germania, în totala defavoare a țării noastre.

În perioada august 1944 - decembrie 1947, România a suferit, sub ocupația sovietică, pagube chiar mai mari decât cele sub ocupația germană, evaluate la circa 2,7 miliarde dolari, decurgând din aplicarea Convenției de Armistițiu și Tratatului de Pace.

După anul 1948, mai mult de un deceniu, România a suportat costurile transformărilor legate de construirea sistemului socialist sub ocupație sovietică, inclusiv plata despăgubirilor de război către URSS, constând în livrări de petrol, cereale, animale și lemn. În această perioadă, prin intermediul sovromurilor, comerțul exterior a fost monopolizat de URSS, a cărui pondere în exporturile țării era de circa 90%, iar în importuri de peste 50%, în condiții total nefavorabile României.

În deceniile șapte și opt, când s-au normalizat relațiile cu țările capitaliste dezvoltate, importându-se masiv echipamente și tehnologii, balanța comercială s-a încheiat cu un deficit de circa 10 mld. dolari, aproximativ egal cu soldul datoriei externe la finele perioadei.

În deceniul 1980, România a suportat alte costuri adverse, generate de criza balanței de plăți externe, declanșate pe fondul unei conjuncturi internaționale nefavorabile și amplificate de erorile în gestionarea crizei, care au culminat cu decizia de lichidare a datoriei externe, forțând realizarea de excedente comerciale prin exporturi, care s-au realizat în pierdere pe relația devize convertibile, precum și prin limitarea drastică a importurilor, care au afectat grav întreprinderile, în special din industrie.

Pe ansamblul perioadei 1981-1989, exporturile a fost mai mari cu peste 25% decât importurile, rezultând un surplus al balanței comerciale de 19 mld. dolari, ceea ce a permis lichidarea datoriei externe în 1989, dar generând costuri economice și sociale enorme, care au și condus la căderea regimului.

Ca urmare a schimbării de sistem de la finele anilor 1980, România a intrat în etapa tranziției la economia de piață în 1990, proces însoțit de reforme legislative și instituționale profunde, care a implicat costuri semnificative (terapia de șoc prin liberalizarea prețurilor, destructurarea și dezindustrializarea economiei), inclusiv asupra comerțului exterior, care a suportat și impactul desființării CAER. Nivelul exporturilor a înregistrat o cădere aproape la jumătate în 1990 comparativ cu 1989, abia după anul 2000 acesta reușind să îl depășească.

Evoluția schimburilor comerciale internaționale, în perioada tranziției, a fost decisiv influențată de Acordul de Asociere la Uniunea Europeană și ulterior de aderarea la UE, atingerea unui grad înalt de integrare comercială cu statele UE, care dețin circa 70% din schimburile comerciale ale României, generând însă un grad ridicat de dependență de aceste piețe, ceea ce reprezintă o vulnerabilitate în cazul unei crize, după cum s-a constatat în anii 2008-2009.

De altfel, identificarea unei „ponderi optime” a comerțului exterior intra-UE în volumul total al schimburilor comerciale internaționale ale României rămâne o

problemă încă insuficient aprofundată, având în vedere aplicarea practică a efectelor *trade creation* și *trade diversion* generate de integrarea României în UE.

Deficitele comerciale au devenit cronice, cea mai mare parte a acestora concentrându-se pe segmentul intra-UE, ceea ce creează o presiune semnificativă asupra contului curent al balanței de plăți externe.

Gradul ridicat de implicare a întreprinderilor ISD în schimburile comerciale internaționale ale României, a căror contribuție la realizarea exporturilor este de circa 75%, generează, în special prin prezența masivă în sectorul serviciilor, majorarea importurilor și accentuarea deficitului comercial.

În ciuda progreselor realizate în ultimele două decenii relevate de câștigarea unor poziții importante în topul mondial, la multe grupe de produse, exporturile cu valoare adăugată relativ scăzută și niveluri tehnologice medii și joase sunt predominante.

România dispune de un important potențial de creștere a competitivității pe piețele externe, prin adâncirea specializării inter și intrasectoriale, promovarea unor politici de specializare inteligentă, identificarea de nișe de export care să permită valorificarea unor avantaje competitive și comparative, bazate pe procese inovative, cooperare internațională și ancorarea mai eficientă în lanțurile globale ale valorii adăugate, care să permită atenuarea deficitelor comerciale.

Procesul de reindustrializare a economiei românești, îndeosebi în sectorul industriilor prelucrătoare, bazate pe inovare și cunoaștere, atât pentru România, dar și pentru alte țări membre ale UE, reprezintă un proiect de perspectivă, la reușita căruia schimburile economice internaționale de bunuri și servicii pot să-și aducă o contribuție esențială.

Dezvoltarea durabilă pentru toți, potrivit obiectivelor Agendei ONU 2030, reprezintă și în viitor pentru comerțul exterior al României o provocare ineluctabilă, subordonată formulei jocurilor strategice câștig-câștig (*win-win*), în cadrul căreia toți participanții la schimburile internaționale de bunuri și servicii trebuie să câștige în mod echitabil, ca rezultat al noii revoluții industriale, bazate pe cunoaștere, digitalizare și robotizare, în condițiile intensificării globalizării și ale cauzei comune a salvării mediului.

Bibliografie

1. Axenciuc Victor, Georgescu George (2017) *Gross Domestic Product – National Income of Romania 1862 – 2010. Secular statistical series and methodological foundations*, Editura Academiei, București.
2. Axenciuc Victor (2012). *Produsul Intern Brut al României. 1862 – 2000*, Vol. I, Editura Economică, București.
3. Axenciuc Victor (2000) *Evoluția economică a României. Cercetări statistico-istorice 1859-1947*, Vol. III *Moneda-Credit-Comerț-Finanțe publice*, Editura Academiei, București.
4. Axenciuc Victor (1999). *Introducere în istoria economică a României. Epoca modernă și contemporană*, Editura Fundației ”România de Mâine”, București.
5. Axenciuc Victor, Bozga Vasile (1997) *Consolidarea și dezvoltarea economiei românești (1919-1939)*, în: *Istoria economică a României de la începuturi până la cel de-al doilea război mondial*, coordonator Constantinescu N. Nicolae, Editura Economică, București, pp. 387-454.
6. Bachman Ronald D., Keefe Eugen K. (1991) *Romania: A Country Study*, Federal Research Division, US Government Publishing Office, Library of Congress, July, Washington.
7. Banea Neculai, Tomescu Traian (2015). *Din istoria IAR- Brașov*, Buletinul AGIR nr. 2/2015, aprilie-iunie.
8. Banca Națională a României (2004). *Viața și opera lui Mitiță Constantinescu*, Restitutio, nr. 4, martie.
9. Berindei Dan (2008). *Istoria românilor - cronologie*, Editura Cartex, București.
10. Calcan Gheorghe (1997) *Industria petrolieră din România în perioada interbelică*, Editura Tehnică, București.
11. Fota Constantin (2008). *Integrarea României în Uniunea Europeană*, Editura Universitaria, Craiova.
12. Georgescu George (2006). *Inward Processing Trade and implications for the balance of payments current account. The case of Romania*, Romanian Journal of Economic Forecasting, nr. 1/2006.
13. Georgescu G. (2012). *Impactul crizei globale asupra structurii comerțului exterior al României*, MPRA Paper No 36339, February.
14. Georgescu-Roegen Nicolae (1979). *Legea entropiei și procesul economic*, Editura Politică, București.
15. Gusti Dimitrie (1944). *Enciclopedia României*, vol. IV, Imprimeria Națională, București.

16. Iancu Aurel (1983) *Schimburile economice internaționale*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
17. Iancu Aurel (coordonator) (1979). *Consumul energetic și structura producției*, Editura Academiei, București.
18. Jackson Marvin (1984) *Romania's Foreign Debt Crisis: Its Causes and Consequences*, în Vol: East European Economics in the 1980s, Vol. I, U.S. Congress, Washington.
19. Lampe R. John, Jackson R. Marvin (1982). *Balkan Economic History 1550-1950. From Imperial Borderlands to Developing Nations*, Indiana University Press, Bloomington.
20. Madgearu Virgil (1940). *Evoluția economiei românești după războiul mondial*, Editura Științifică, București.
21. Manoilescu Mihail (1929) *Théorie du protectionnisme et de l'échange international*, Ed. Giard, Paris.
22. Manoilescu Mihail (1986). *Forțele naționale productive și comerțul exterior. Teoria protecționismului și a schimbului internațional*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
23. Murgescu Bogdan (2016). *România și Europa – Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Editura Polirom, București.
24. Pațac Filip (2009). *Istoria comerțului și turismului*, Eurostampa, Timișoara.
25. Poștarencu Dinu (1998). *O istorie a Basarabiei în date și documente 1812-1940*, Editura Cartier Istoric, București.
26. Stoenescu G. Virgil, coordonator (2014) *Romania: from 1880 to 1947*, în vol. „South-Eastern European Monetary and Economic Statistics from the Nineteenth Century to World War II”, BNR, București.
27. Thorner Klaus (2013). *Clearing Trade and German interests in Romania in the years from 1932-1939*, Speech at International Conference „Causes of Euro Scepticism. Is there a German debt towards Romania?”, European Parliament, 10 April, Brussels.
28. Stoica Cosmin, Marinoiu Ana-Maria (2009). *Politica vamală*, Editura Prouniversitaria, București.
29. Zaman Gheorghe, Vasile Valentina (2012). *Comparative Advantages Metrics of Romania's exports in the period 2007-2010*, Romanian Journal of Economics, no. 1, vol. 34, pp. 5-23.
30. Zaman Gheorghe, Tudor Alexandra Cristiana (2016). *The evolution of the Romanian exports competitiveness on the international market during 2001-2014*, Annals of Faculty of Economics, University of Oradea, vol. 1(2), pp. 635-653, December.